Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серлало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 29 август, 1978 шу. ● № 103 (5923). ● Мах 2 кеп.

ХАЛКЪА ЭША ТОВАРАШ — ДУКХАГIЕИ ДИКАГIЕИ

ТIа-тIа дегIаухаш латтача советски наьха хьашташа дIадехар диззагIа кхоачашделга шоай керттерча декхарех цаI лерхI Коммунистически партеи Советски пачхьалкхено. Цу хьакъехьа боккха лоархIам болаш да халкъа эша товараш дукхагIеи дикагIеи арахецар. Цу гIулакха хетабаь бар «1976—1980 шерашка наха дукхагIа хоатташ дола товараш арахецилга дегIадоаладарахи цар дикал айяра де дезарехи» КПСС ЦК-и СССР Министрий Советои 1976 шера декабре баь соцам. Из соцам а цу хьакъехьа КПСС обкома бюроси Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советои баь соцам а кхоачашбеш республика партийни, советски, боахама органаш дукхагIа уйла тIаахийта яьннай халкъа эша товараш дукхагIа арахецара, цар ассортимент шеръяраи дикал лакхъяраи.

Из бахьан долаш духхьал шин шера вIашагIъеллай халкъа эша товараш хьадеш йола 5 участоки 4 филиали. Толаме кхоачашъеш я товараш арахецара планаш. ИттлагIа пятилетка йолаелча денз 20 млн. сомал дукхагIа дегIаденад республике наха эша товараш арахецилга. Цу хан-юкъа планал совгIа арахийцай 11 млн. радиоприемник, 108 эзар тIехьанахьа дувхаду пазата барзткъа, миллион сомал дукхагIа мах бола швейни хIамаш. Дукха терко ю ассортимент шеръяраи дикал айяраи. ДIадахача шин шера яйгачей кхачани промышленноста предприятешка карадерзадаьд хIамай 43 керда тайпа. Производственни швейни объединенеи «Электроприбор» заводеи юкъейоалаяьй продукце дикалга хьажара комплексни система. Халкъа эшача товарий 50 тайпан дикала Пачхьалкхен Знак еннай.

Хоалуш дика болх баьб наха хоатташ дола товараш дохкар тоадара хьакъехьа. ДукхагIа хинняй уж дохкаш йола тикаш, шерагIа юкъекхувл наха торгови гIулакхаш дара дикагIйола система. ИйслагIча пятилеткаи иттлагIча пятилетка шин шереи самообслуживани йола тикаш пачхьалкхен торговле 11-ззеи кооперативни — 5-ззеи алсамъяьннай.

Цхьабакъда халкъа эша товараш арахецача хIанз а де дезаш дукха балхаш да. Наха хоатташ долча дукхача товарий тайпаш хIанз а тоъал арахецац моттигерча промышленносто. Министерствай, ведомствай, объединеней, предприятей цхьаболча кулгалхоша е йоагIа выводаш яьяц наха эша товараш дукхагIа арахеца деза аьнна КПСС XXV съездо. цул тIехьагIа даьча партеи правительстван соцамаша яьча указанеех. Цудухьа хIанз а тIехьа халкъа эша товараш вIалла а ара ца хецаш я республикера 22 предприяти. Царех я гIишлон материалийи гIишлониндустреи комбинат, химреагентий Карабулакски завод, ацетонови завод, «Сельхозтехника» предприятеш, кхыяраш.

Халкъа эша товараш арахецара цехаши участкаши хьалъяра заданеш кхоачащъяьяц «Грознефтеоргсинтез» объединене, ремонтно-механически заводе, «Грозэнерго» управлене, «Чечингводстрой», «Чечингсельстрой» тресташа, «Консервплодоовощ» объединене.

Цхьайолча предприятеша хIара шера кIезигъю арахеца продукци. 1976 шера арахийцачул кIезигагIа товараш 1977 арахийцад 12 предприяте.

Наха чIоагIа хоатташ йоллаше а республике арахецаш дац барзкъаш хьалъэхка кIаргаш, наIараштеи кораштеи дехка алтамаш, аьшка белаж, кхыдола товараш. Цудухьа кхыча республикашкара хьакхахьа дезаш хул уж товараш.

Дукхача предприятеша товарий ассортимент шеръе езача метте наха хетташ дола товараш ара ца хецаш сецаду. Укх тIехьарча шерашка «Красный молот» заводо ара ца хецаш соцадаьд алтамаш, чIона Iаькъаш, художественни промыслай объединене — пластмассови кадаши куражкаши, «Терек» яхача объединене — тумбочкаш, книжкай тархеш, кхыдола товараш.

Тоъал тIахьожам лоаттабац цхьайолча предприятешка продукце дикала, брак ярах дукха гIод текх. Уж тайпа товараш арахецарех я Грозненски кога гIирса фабрика, «Металлист» яха, «Пищемаш» заводаш, Нохч-ГIалгIай химзавод.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да наха эша товараш дохкилга вIаштIехьдоахача. Торговле министерство, респотребсоюз, «Грознефть» объединене УРС-аш, оптови базаш, торгови организацеш дика хьажац наха хетта товараш малагIаш да, халкъа эша товараш арахецача предприятещара бувзам мела ба, царна бе боагIа Iоткъам бац арахецача хIамай ассортимент шеръергйолаш, цар дикал айергйолаш, уж хадданза дохкилга Iалашдац.

Халкъа эша товараш арахецара дешага хьежа а хьежа парте обкома секретарнато КПСС горкомашта, райкомашта, республика Министрий Совета, министерствашта, ведомствашта, предприятешта тIадиллад наха эша товараш арахецачара кхоачамбоацараш дIадаха, уж дукхагIа арахецилга, цар ассортимент шеръелга, дикал айелга, бахача наха аьттув болча тайпара уж дохкар Iалашдергдола гIулакхаш чакхдаха.

Цхьаккха а предприяти хила йиш яц халкъа эша товараш арахецара планаши тIанйца социалистически декхараши кхоачаш ца деш. Цар цIаккха а дицдалийта йиш яц халкъа хьал-торон йоакхо яр парте эггара керттера декхар долга.

ПЯТИЛЕТКА КХАЬ ШЕРА ПЛАН — 7 ОКТЯБРГА!

Лоацца хоамаш

Ермоловски оалхазарий фабрика комбинированни доакъар арахецача цеха коллектив 27 тонн белкови доакъар кийчде дезаш я ден-бус. Йоккха йоацача цун коллективо 36 — 37 тонн доакъар арахец.

Парте Центральни Комитета июльски (1978 ш.) Пленума решенеш толаме кхоачашъяра йоаржаяьча социалистически яхье хьалхалатт коммунистически къахьегама ударникаш: слесарь Сатуев СайдIаьла, болхлой Байсултанова Палада, Хажмагомедова Мина, Баймасханова Зайнап. Цар а ужжамоча кхычар а кулгаша доакъарийца Iалашъю эзараш йола фабрика котамаш.

* * *

«Куларнинский» совхоза кхашкара ялат хьогге а чунйцад. Боахама центральни хьатта из цIендеш пачхьалкхенна дIадала дIакхухьаши шин сменагIа къахьегаш ба пенсионераш бола Багишева Сахари Арцуева Зулайи, шофераш Магомадов Билали Шовхалов Зяудини. ХIара сменагIа тIехкхоачашъю цар шоай производственни заданеш.

Ялат чунйца мукъадаьннача лаьтташкара ча ара а доахаш оахам ду трактористаша Хасханов Саладудина, Абубакаров Ширване, кхыбараша. Цар балха хьокхамаш — дийнахьа 1,5 — 2 норма.

Я. ЦУЕВ.

ТОЛАМАША ДОГ УРАУВТТАДУ

ИттлагIча пятилетка кхоалагIча шера ворхI бетта чIоагIа болх баьб тха тресто нах чубахача цIеношка, промышленни объекташка, юртбоахама комплексашка газ чуюллаш.

ГIишлон - монтажни балхий план ханал хьалха 3,264 эзар сома, е 107,8 процент кхоачашъяьй, цу даькъе оаха тхоай низаца — 3,253 эзар сома.

ПланагIа 42 километр яхка езаш хинна газопроводаш 55,5 километр яхкаьй, царех юрташка — 17 километра меттел, 28,5 километр. ПланагIа 5350 квартире чуйилла езаш хинна газ 5445 квартире йиллай, ГРП-ей ГРУ-и 27 узел кийчъяьй. Эксплуатаце дIаеннай 12 котельни.

Дукха болх бу коллективо культурно - бытовой объекташи чуIа цIеноши шоай ханнахьа эксплуатаце дIателара. ВорхI бетта оаха дIаеннай 4249 культурно - бытвойи чуIеча цIенойи объекташ, царех «тIехдика» лоархIаш 1839 а «дика» лоархIаш 2410 а.

Июлера темпаш лох ца йолийташ болх бу газ чуехкараша августе а.

Трестеи Спец.СМУ-и хадданза уйла тIайохийт юрта эшарешта. 1978 шера юрта новкъостала вахийтав кхо механизатор, 4 электросварщик, цхьа автомашина яхийтай, газ чуйиллай 3210 квартире. Болх болча а мукъвача а деношка тха коллективаша хаддамза новкъостал ду юрта кхашка, бешамашка оасар деча, хьуакъам чуэцача. Масала, укх шера «Родина», «Солнечный» совхозий кхашка 1500 сагадийнахьа болх баьб. Тхоай тарлуча тайпара гIишлон материалашца новкъостал ду оаха колхозаштеи совхозаштеи.

Производственни плани тIайца социалистически декхараши кхоачашдара чIоагIа болх бу Грозненски Спец.СМУ коллективо (управлене начальник А. Ш. Хуцаев, партбюро секретарь Н. Петров, профсоюза комитета председатель А. Успаев). Укх шера II-ча квартале баьча балха итогех хьалхара моттиг хьожаяьй цу управленена.

Белгалдаккха доагIа, треста ерригача подразделенеш укх массехк шера вIаштта пачхьалкхен плани тIайца социалистически декхараши толаме кхоачашдеш хилар. Царех я, эггара хьалхарча аргIанна, ни. Идрисовеи Бачарниковеи коммунистически къахьегама бригадаш санна йола Грозненски Спец.СМУ коллективаш, шоллагIа Грозненски Спец.СМУ, Сунженски Спец.СМУ-рa нов. В. И. Харика бригада. Цар цкъа санна дукхаза а хьалхара моттигаш яьхай управлене.

Къаьстта Iимарза дош аларца белгалбаха ловра сона тхоай дикагIбола производстве хьалхалаттараш, коммунистически къахьегама ударникаш Сунженски Спец.СМУ-ра газоэлектросварщикаш Гациев Махьмад - Гири, Успаев Ахьмад, Сидоренко Сергей, Грозненски Спец.СМУ-ра слесараш - монтажникаш Витюк Виталий, Витригов Хьасан, шоллагIча Грозненски Спец.СМУ-ра Асманский Николай, Сафронов Виктор, УМР-ей ПП-ей механизатораш Хасиханов Бауди, Тереков Иван, Гудермесски Спец.СМУ-ра газоэлектросварщикаш Ласьков Федори Илькин Виктори.

Тха дикагIйолча бригадаша, производстве хьалхалаттараша шоай хьинар айдаь къахьегаро дегаш ураоттадаьд тха берригача болхлойи ИТР-ийи. Хьалхалаттараштa нийсса къахьегар, царна карагIдувлараш массанена а даим карагIдувлийтар, селханарчул дикагIа тахан, таханарчул дикагIа кхоана болх бар—из да треста ерригача подразделеней массе тайпарча кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша кхоачашде деза декхар.

«Росгазспецстрой» объединене коллективашта юкъе латтача социалистически яхье шоллагIеи кхоалагIеи моттигаш лелаеш хьайсагIа тха трест укх дукхача шерашка. ТIаккха, юххера а, духхьашха 1978 шера II квартале баьча балхах хьахиннараш лаьрхIача тхона хьожайир хьалхара моттиг а «Росгазспецстрой» объединене а РСФСР моттигерча промышленностеи жилищно-коммунальни боахамеи министерства болхлой профсоюза ЦК-а карара кара тела Цiе байракх а.

Из да тха къахьегамхоша къахьегама овсарле лакха йолаш къахьегарах хьахиннар, газостроителий коллективашка беча организаторски политически балхах хьахиннар.

Треста подразделеней партийни бюрошеи партийни организацей секретарашеи, тха агитатораша а пропагандисташа а чIоагIа болх бу КПСС XXV съезда, ЦК июльски Пленума решенеш, СССР керда Конституци болхлоштеи ИТР-аштеи дIайовзийтара.

Партийни организацеша даим шоай тIахьожама кIал лоаттаду производство шеръяра, прогрессивни методаш юкъехкахьара, социалистически яхьа, дикагIйолча бригадайи производстве хьалхалаттарийи опыт юкъекхахьара дешаш а хIаьта иштта тха болхлой къахьегама хьалаш тоадара дешаш а.

Доккхийи чоалханеи декхараш латт треста коллективана хьалхашка. Шу чакхдалалехьа 2.236 эзар сома маьха гIишлон-монтажни балхаш чакхдаха деза, 25 километр газопровод йилла, 4500 совгIча квартиреи культурно - бытовой объектеи газ чуйилла еза.

Уж ерригa объекташ боккха лоархIам болаш я, цудухьа тхоай деррига низаш тIадахийта деза оаха ханал хьалха, 25 декабрь хьатIаотташ, уж эксплуатаце дIаялара а пачхьалкхен плани социалистически декхараши кхоачашдара а.

Б. КОТИКОВ,
«Чечинггазстрой» треста ПТО начальник, УМР-ей ПП-ей партбюро секретарь.

КIИ-МАРС ЧАКХБАЛАРА ХЕТАДАЬ ЦIЕЙ

Грозненски района кхаш леладераша баьча балха итог еш кIи-марс чакхбаккхара хетадаь цIей хилар укх деношка Грозне С. М. Кирова цIерагIча культураи салаIареи парке. Грозненски района юртбоахама болхлоел совгIа укхаза бар Ленински района промышленни предприятешкара болхлой а. Доккха новкъостал дир цар укх шера Грозненски района кхаш леладерашта хьувкъам сихагIа чуэцача.

С. М. Кирова цIерагIча парка баьццарча театра сцена тIа хоза кийчдаь доккха лозунг доалл. «ДоттагIал хадданза леладе тIахьийхад вай сийлахь-воккхача Ленина!» аьнна да цу тIа яздаь. Сцена тIа цул совгIа латт кIи цIов, сомаши баьцадааараши чудола тускараш. Цо хьахьокх Грозненски районе малагIа культураш кхею керттерча даькъе.

КIи-марс чакхбалара, доттагIала хетаь сайре хьайийллар КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара А. И. Воронкина. Баькхача къахьегама толамца Грозненски района кхаш леладераш, цар шефаш дег тIара даькъала бувцаш къамаьл дир цо.

— Халача хьалашка чакхбаккха бийзар укх шера кIи-марс, — аьлар Воронкина. —Из чакхбоаккхаш доккха новкъостал дир вайна Ленински района промышленни предприятей къахьегамхоша. Доккха баркал хилда шоана тха хьамсара доттагIий!

Трибуна тIа я КПСС Ленински райкома хьалхара секретарь Г. Ф. Галкова.

— ДоттагIлен цIей деза деш дукхача хана дензи каст-кастеи вIашагIкхеташ ба Грозненскии Ленинскии районий къахьегамхой. ХIаьта дика хьувкъам кхе а баьна бойташ чуэцар новкъостал эшаш хIама да. Из дика кхета а деш тхоай йолча торонашца гIо ду хIара шера тха района болхлоша Грозненски района юртбоахама къахьегамхоштa ялат чуэцаш, доакъар Iалашдеш, кхы тайпа балхаш чакхдоахаш. ТIайоагIача хана хIанз санна новкъостал дергда оаха, хьамсара новкъостий, — аьлар цо.

Г. Ф. Галковас Ленински района къахьегамхой цIерагIа доттагIлен вымпел дIалу А. И. Воронкинга. ШийоагIорахьара Ленински района болхлошта доккха баркал оалаш къамаьл дир цо.

— Дика хьийкъар укх шера ялат. Оаха чудера 103 эзар тонн ка бола ялат. ХIаьта соахка хьажкIаш а йолаш чудена хиннар 100 эзар тонн мара дацар. Из боккха толам ба! — аьлар Воронкина тIеххьара.

Районе болх бир ипатовски методагIа вIашагIъеллача уборочно-транспортни 20 отрядо. Эггара дикагIа «Горячеисточненский» совхозе хьувкъадир гурахьа дIадийна ялат. 553 гектарах хIаране тIара 29 центнер ялат чудера цу боахама механизатораша. Дика хьийкъар ялат «Первое мая» яхача, Ленина цIерагIча колхозашка а.

Района комбайнерашта юкъе яьржа хиннача социалистически яхье хьалхара моттиг «Горячеисточненский» совхозерча Дудуркаева Каметас яьккхар. Укх шера 1546 тонн ялат аьрдар цо. Цул дукха тIехьависанзар яхье шоллагIа моттиг яьккха «Загорский» совхозера комбайнер Гайтемиров Сирек а.

Шоай балха тIехьа вIайоагIача хана де лаьрхIачох къамаьлаш дир дукхача къахьегамхоша.

Ка бола ялат чуэцача къаьстта хьинаре дакъа лаьцача дукхача къахьегамхошта сийлен грамоташ, маьхера совгIаташ делар.

Р. ЗОЛОТАРЕВА,
«Заветы Ильича» яхача газета болхло.

ОРБИТЕ — ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЭКИПАЖ

ТАСС ХОАМ

1978 шера 26 августе московски ханах 17 сахьати 51 минути яьлча Советски Союзе сигала дахийтад «Союз-31» яха космически кема.

Советски космически кема лехкаш дунен халкъашта юкъера экипаж я: кема командир шозза Советски Союза Турпал СССР летчик-космонавт Валерий Быковскийи космонавт-тохкамхо, Германски Демократически Республика гражданин Зигмунд Йени.

«Союз-31» яхача кема экипажа наькъа программо лаьрхIад кема «Салют-6» — «Союз-29» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплексаца вIашагIдувзилга а 1978 шера 15 июне денз космосе болх беш болча космонавташца Коваленкоцеи Иванченковцеи цхьана цу тIа тохкамаши эксперименташи елга а.

Космонавташка Быковскеги Йенаги дика хьал да, кема тIарча системаша болх боэррамагIа бу.

Шийна хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашде йолаеннай «Союз-31» яхача кема экипаж.

Исторически событена — эггара хьалхара немецки социалистически пачхьалкхе хьаяь 30 шу дизара кийчо еча ханна Советски Союзеи Германски Демократически Республикаи космонавташ тIа а болаш «Союз-31» яха космически кема сигала дахийтар СССР-ей ГДР-ей халкъашта юкъера вежарий доттагIали цхьана леладу гIулакхаши дIахо чIоагIлуш хилар хьахьокхаш дола кхы цхьакха а къаьгга масал да. Цу наькъо белгалбоаккх космически аренах Iилман халкъа боахамо гIулакха цхьана тохкамаш делга оттадаьча «Интеркосмос» яхача программагIа вежарашха долча социалистически мехкаша цхьана гIулакхаш леладара шерра программа пергIа кхоачашъяра даькъе баьикха керда лоархIаме гIа. КосмагIа ши-шийна болча пайдаи духьа доацаш цхьана интернационални гIулакхаш леладареи вежарашха вIашн новкъосталл дареи ларда тIа машера гIулакха Iомаяреи цунах пайда эцареи масал гойт социалистически содружестеас дерригача дуненга.

БИОГРАФЕЙ ОАГIОНАШ

«Союз-31» яхача кема командир полковник БЫКОВСКИЙ Валерий Федорович

«Союз-31» яхача кема командир шозза Советски Союза Турпал Быковский Валерий Федорович ваьв 1934 шера 2 августа Московски областа Павловски Посад яхача городе.

1955 шера Качински летчикий военни училище яьккхачул тIехьагIа Советски Эскара авиационни доакъошка гIулакх деш хиннав.

В. Ф. Быковский — 1963 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член.

Космонавтий отряде 1960 шера дIанйцав Валерий Федорович. Шии хьалхара космически никъ бир цо 1963 шера июне «Восток-5» яхача кема тIа. Космонавташ кийчбара Центре балха волаше а 1968 шера Валерий Федоровича толаме чакхъяьккхар Н. Е. Жуковске цIерагIа йола тIема-фе инженерни академи.

1973 шера технически Iилмай кандидата Iилма степень яккхара диссертацена защита йир цо. Кепатеха балхаши изобретенеши я цун.

1976 шера сентябре В. Ф. Быковске «Союз-22» яхача кема командир а волаш шозлагIа космически никъ бир.

«Союз-31» яхача кема космонавт-тохкамхо подполковник ЙЕН Зигмунд

Германски Демократически Республика гражданин Йен Зигмунд ваьв 1937 шера 13 феврале Раутенкранц яхача поселке.

Военни летни училище яьккхачул тIехьагIа ГДР Къаман халкъа эскара тIемафе низий доакъошка тайп-тайпарча балхаш тIа хиннав.

1966 шера Йен Зигмунд Советски Союзе Ю. А. Гагарина цIерагIча тIема-фе академе вайт. Академи яьккхачул тIехьагIа ГДР Къаман халкъа эскара тIема-фе низий штабе летчик-инспектор волаш дIахо гIулакх даьд. Германски Демократически Республика заслуженни военни летчик ва.

Подполковник Йен Зигмунд — 1956 шера денз Германски Социалистически едини парте член.

1976 шера подполковник Йен Зигмунд хьа а хержа кандидаталла хьожавир Ю. А. Гагарина цIерагIча Советски Союзерча космонавташ кийчбеча Центре «Интеркосмос» яхача программагIа лехкаш долча космически кема тIа лела кийчо яра.

«Союз» яхача лехкаш долча космически кеман «Салют» яхача орбитальни станцей программагIа Iомавалара йизза курс чакхъяьккхай.

ГIАТТАЛЕ ХЬАЛХА «СОЮЗ-31» ЯХАЧА КЕМА КОМАНДИРА ЯЬ ЗАЯВЛЕНИ

Деза новкъостийи доттагIийи!

Тхо, вежарашха болча шин мехка — Советски Социалистически Республикай Союзеи Германски Демократически Республикаи — гражданаш, массехк минут яьлча «Союз-31» яхача космически кемаца космически наькъа долх.

Тха декхара юкъедоагIа социалистически содружества мехкий космонавташа «Интеркосмоса» программагIа «Салют-6» — «Союз-29» яхача советски орбитальни Iилма-тохкама комплекса тIа цхьана деш дола тохкамаши эксперименташи дIахо делга.

Советски космически кемаш тIеи орбитальни станцеш тIеи социалистически пачхьалкхений космонавташа цхьана деча наькъаша къаьгга хьахьокх космически пространство Iомаяреи караерзаяреи даькъе вежарашха долча мехкашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш беркате хилар.

Тхоай космически никъ СССР-ей ГДР-ей халкъашта юкъера вежарашха дола доттагIали айхха вIаши дIа-хьа леладу гIулакхаши дIахо дегIадоаладара гIулакха хетабу оаха.

«Союз-31» яхача кема экипажа цIерагIа дIанхайкаду аз: космически наькъа даха тхо кийча да, вай мехкий партешта, правительствашта, халкъашта дош лу оаха тхоай ерригa знанеш из сийлахьеи бехктокхамеи задани кхоачашъяра дIаяла.

«Союз-31» яхача кема командир СССР летчик-космонавт
БЫКОВСКИЙ.

ГIАТТАЛЕ ХЬАЛХА «СОЮЗ-31» ЯХАЧА КЕМА КОСМОНАВТА-ТОХКАМХОЧО ЯЬ ЗАЯВЛЕНИ

Деза новкъостийи доттагIийи!

Са, Германски Демократически Республика гражданина, эггара хьалхарча немцечун, чIоагI-гIа сий даьд «Союз-31» яхача советски кемацеи «Салют-6» яхача орбитальни станцецеи космически никъ бе вохийташ хиларца.

Тхоай мехка исторически йола из событи Германски Демократически Республиканеи Советски Союзаи юкъера чIоагIа вежарашха йола барт-цхьоагIо хьахьокхилга лоархI аз.

Аз доккхал ду тхоай мехко «Интеркосмос» яхача, Iилмаи халкъа боахамеи гIулакха космически аренна тохкам бараи цунах пайда эцараи тIаерзаяьча социалистически мехкаша цхьана гIулакхаш леладара программана юкъе хьинаре дакъа лоацаш хиларах.

Айса хьош бола никъ аз Германски Демократически Республика, сай социалистически дай-мехка 30 шу дизара хетабу.

Мукъаба сона, сайх чIоагIгIа тешам боларах Германе Социалистически едини парте Центральни Комитетаи Германски Демократически Республика правительстванеи, Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетаи Советски правительстванеи дег тIара дIайха баркал ала.

ДIакхайкаду аз: дунен халкъашта юкъерча экипаже а волаш «Союз-31» яхача космически кемаца наькъа ваха кийча ва со, сай ерригa знанеши сайна ховри тIадохийтаргда аз тIайилла задани кхоачашъяра.

«Союз-31» яхача кема космонавт-тохкамхо ГДР гражданин ЙЕН.

ХЕРСОНСКИ ОБЛАСТНОЙ МУЗЫКАЛЬНО-ДРАМАТИЧЕСКИ ТЕАТРА АРТИСТАШТА НН. А. И. МИКУЦКАЯНЕИ А. И. ТОЛОКАИ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1978 шера аккхан гастролеш йолаш лакха исполнительски говзал гойтарехи республика къахьегамхошта эстетически кхетам луш боккха болх барехи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Херсонски музыкально-драматически театра артисташта.

Микуцкая Анна Ивановнана.
Толока Анатолий Степановича.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный, 1978 шу, 25 август.

ХЕРСОНСКИ ОБЛАСТНОЙ МУЗЫКАЛЬНО-ДРАМАТИЧЕСКИ ТЕАТРА КОЛЛЕКТИВА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1978 шера аккхан гастролаш йолаш республика къахьегамхошта культурни гIулакх деши эстетически кхетам луши боккха болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Сийлен грамота лойла Херсонски областной музыкально-драматически театра коллектива.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный, 1978 шу, 25 август.

ЗАЕЦ А. Р. НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ АРТИСТ ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Лакха исполнительски говзал гойтарехи республика къахьегамхошта эстетически кхетам луча хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни артист яха сийлен цIи лойла Херсонски областной музыкально-драматически театра артиста нов. Заец Андрей Романовича.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный, 1978 шу, 25 август.

КАДРАШ: БАЛХА ТІА ЛЕНИНСКИ СТИЛЬ ЧІОАГІЪЕ

ТЕШАМ БОЛАРГА ХЬЕЖЖА БЕХКТОКХАМ А ЛАКХБУ

Парте гІулакха тешаме йола, дика дийша а кІоарга политически сакхетам болаш а, тІадиллача гІулаких лерттІа кайоалаш йола кадраш ца хилча вай хана аьттонца кхоачашде йиш яц района меттел, йоккхача цхьан коллективана а хьалхашка увтта боахамен социально-культурни гІулакхаш.

Цудухьа кадраш хьахаржара, уж балха тІа дІанийсъяре, царна кхетам балара дешаш даим ший теркама кІал лоаттаду город Грознерча Октябрьски района партийни организаце. Уж дешаш 1976 — 1978 шерашка массехказа дийцад КПСС райкома бюрос, хІаьта цкъа пленуме а.

Иштта, «Къорен меттазен барий Ерригсоюзни общества дешара - производственни предприяте парторганизаце кадрай къахьегамен производственни дисциплина чІоагІъяран тІадиллача гІулакхацара бехктокхам айбаран беча балхах» яха дош дувцаш, цІенхаштта бехк баьккхар парторганизаце секретарах В. В. Журавлевахи предприяте кулгалхочох И. П. Зверевахи цар шоай коллективе йоагтІача тайпара къахьегамен производственни дисциплина чІоагІ ца ярах. Цига тІайийцача соцамо хьадийхар партийни бюрогара, кулгалхошкара, профсоюзни комитетагара дисциплина телхаераш ловргбоаца хьалаш коллективе хьаделга, харцбаьннараш юкъарча собранешка бувцилга, беррига кхетама болх планаши социалистически декхараши кхоачашдара тІаберзабелга, хІаьта эггара керттердар — из да ерригача кадраша шоашта тІалаттача гІулакхашцара бехктокхам чІоагІбелга.

Цу тайпара кхоачамбоацараш гучадаьхар электромеханически завода партийни организаце кадрови дешаш къестадара балха практикага хьожаш парте райком хиннача хана а. Лакхе дийцача кхоачамбоацарел совгІа укхаза белгалдаьккхар организационни болх кердача боарам тІа боаккхаш айбанза барг ца хилар, партийни собранеш дикагІа кийчъе а корта болаш чакхъяха а езаш хилар, кадраш, болхлой балха тІа дІачІоагІбара мел эшар данза дарг ца хилар.

Бакъахьа даь хІама лархІа доагІа КПСС райкома пленуме парторганизацей отчеташна ладувгІар санна йолча балха практиках пайда эцаш хилар. Вай ювцача юкъа цу тайпара отчет луш хиннай вагонни депо партийни комитет.

КПСС райком а юххьанцара партийни организацеш а дукхагІа юкъекхувла яьннай шоай балха къаьст-къаьстача коммунистий отчеташкей хоамашкеи ладувгІилга. Цо йиш хулийт саго ший балха декхар, КПСС Уставо дІадехараш кхоачашдара деш дар массе оагІонгахьара тахка.

Парте райкома бюро заседане отчеташ луш хиннаб республикански туббольница керттера лор М. Т. Индербиев — «КПСС XXV съездо дІадехарашка хьежжа коллектива кулгалдарахи кхетам баларахи», № 53 йолча юкъерча школа директор А. С. Сайпулаев — «Шийн идейно политически боарам лакхбарахи коллектива кхетам луча дакъа лацарахи».

Района партийни организаце хадданзен тІатеІІан организаторски политически болх барах хьахинна хІама лархІа доагІа цар дукхагІбола кулгалхой хІанзарча хано хьалхашка увттаду декхараш толамца кхоачашдеш хилар. Шоай коллективаш даим дегІаухаш хулга Іалашдеш ба кулгалхой: «Промавтоматика» НПО — А. А. Опришко, горалектросета — Н. З. Свердлик, Малхбоалерча электросетий — Э. В. Лядов. Цар хадданза йоакхо ю шоай идейно-теоретически боарам лакхбара, шоаш чакхдоаха организаторски гІулакхаш кхетама балхаца дувза ховш ба, хьинаре дакъа лоац района а города а общественни вахара юкъе. Вахача наха безаме тІаэц интернациональни атеистически тематиках къорен меттазен долча берий школа директора Р. И. Лалаева, № 2 йолча горбольница керттерча лора Л. И. Ненароковас, № 53 йолча юкъерча школа директора А. С. Сайпулаева, кхычар еша лекцеш.

Вакъда, дика дар цу тайпара бехктокхаме а хеташ парте шоашта тІадехка декхараш кхоачашдеш беррига кулгалхой-коммунисташ баларе. Амма из ишта дац. Инициатива йоацаш, дош гІулакхаца чІоагІ ца деш, шоай балха тІа каст-каста гІалаташ дувлийташ, шоаех дукхаза бехк баккхарах тоа ца луш болча кулгалхоех ца къаьстача даланзар. Иштта, балхара дІаваьккхар № 4 йолча маьхк еча завода директор И. С. Голубев, керттера инженер М. Х. Дарчиев, граждански гІирсий дистанцей начальник В. Я. Прилепский, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ директор Р. А. Петрочук, балха тІа доккхий гІалаташ дувлийтарахи шоашта болча аьттонна гІулакхаш чакхдахарахи партийни наькъаца цІенхаштта бехктокхаме ззав узловй транспортно-экспедиционни предприяте начальник В. В. Азамов, № 25 йолча юкъерча школа директор И. А. Маличко.

Укх тІеххьарча хана дукхагІа теркам тІаахийта яьннай парте райком номенклатурни болхлой состав дикагІча ..оагІорахьара эргайоаккхаш тоаяра. Из болх вІаштІехьбоаккхача керттердар резерв кийчъяр да. 1976 — 1978 шерашка района предприятей, учреждений 35 кулгалхо хувцаваннав. Царех дукхагІбарий ногаметта бахийтаб резерве а лоархІаш цу коллективашка болх беш хинна специалисташ. Иштта, наькъий ремонтно-гІишлошъеча управлене начальник С. А. Нальгиев, кхыча балха тІа хьожавича цига вахийта могавир ДРСУ керттера инженер У. М. Гагиев. Цу тайпара масалаш доаладе йиш я «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ-ах, машиннаькъа Грозный станцех, вагонни депох лаьца а.

Къаьстта чІоагІа йоакхо ю районни партийни организаце кулгалдеча партийни кадрай тешшаме резерв хьаяра, цунца беча балха формаши методаши эргаяьха тоаяра. Цу гІулакхо йиш хулийт эшаш моттиг хьатІаэттача резерве латтараш бехктокхамеча балхаш тІа ахийта. Кхоачам ба укх тІеххьарча хана КПСС райкома секретаралла харжа Л. П. Кизилова, отделий заведующелла — В. П. Шутин, Г. А. Круглова, кхыча декхарех мукъа бола партийни организацей секретаралла харжа могабаь машиннаькъа Грозный станце Бетишев Хьусейн Дадаевич, вагонни депо Мадагов Дукхавахя Мухадинович, технологически транспорта управлене Алимханов Магомед Аскиевич хьоабича а.

Іилма-технически революце замалахьа хІара кулгалхо дика дийша а чІоагІа политически сакхетам болаш а хила веза. Цу даькъе гІулакх тоаделга хьадийхар укхал хьалха чакхийиннача отчетно-хоржамий собранешка къамаьлаш даьча коммунисташ. Цул тІехьагІа парте райкоме вІашагІъеллар хоржаш йолча актива школа. Цига дешача партгрупоргашца хІара кварталагІа занятеш ю. ХІаьта района юкъара семинараш ярал совгІа партгруппоргаш вІашагІ а бетташ царца совещанеш чакхйоах «Промавтоматика» НПО, локомотивни вагонни депо, «Грозгипросельхозстрой» института яраш санна йолча йоккхийча партийни организацешка. ХІаьта цеховойи юххьанцарчеи организацей секретараш дакъа лоацаш хул хІара бетта хьалхарча ерача дийнахьа хулача семинарашка-совещанешка. Цига ладувгІарашта ловраш терга калдарца хІанз организационно-партийни балха дешаел совгІа царна дунен халкъаш юкъерча хьалех лаьца лекцеш еш. Цхьан дешаца аьлча, ерригача хоржаш йолча активага дешийтара оттаяь комплексни планаш кхоачашъяра даим тІахьожам лоаттабу парте райкома секретараша, бюрос, организационни балха отдело.

Цу тайпара йоакхо ю укхаза кулгалдечен инженерно-технически болхлой идейно-теоретически кийчо лакхъяра а. Сайрийнарча марксизма-ленинизма университете дешаш ва 176 саг. Кулгалдеча кадрай дешар дифференцированно вІаштІехьдаьккхад: 68 боахама кулгалхо парте горкомерчен мехкдаьтта институтерчен курсашка дешаш ва, 62 пропагандисталла болх беш ва, 46 парте райкома докладчики лектори ва.

Кадрашца беча балха боарам даим лакхбе боагІаш ба, хІана аьлча боахам а культура а дегІайоалаеча хІара шера хьалхашка увтта декхараш тІа-тІа чоалханегІа хулаш латтандаь. ХІаьта цу даькъе парте райкомо деррига ду ала хІанз а гаьна да.

Укх шера бІаьсти парте горкома бюрос коммунисташца индивидуальни болх бара хьакъехьа Октябрьски районни партийни организаце дечох лаьца дош дийцар. Цига къаьстта белгалдаьккхар коммунистий, цу даькъе кулгалхой а, отчеташка цар кІезига ладувгІилга. Цул тІехьагІа цхьайола дика эргалонаш хиннаяле а, из гІулакх кхоачамболаш вІаштІехьдаьннад ала йиш яц хІанз а. ХІаьта цхьадолча даькъе цунца дувза йиш я цхьадцайолча партийни организацешка партийни паччахьалкхени дисциплина лерттІа кхоачашца ю мугІарера коммунисташ меттел, кулгалхой коммунисташ а болаш хилар. Ерригача юххьанцарча партийни организацешка Іалашдаьдац харцбаьннарашкара доагІар цІенхаштта хьадехилга, балха тІа гучадувлийтача зенеча гІулакхашта массаза а партийни оценка лулга.

Лакхера яьтача комиссе техкар райкомо мишта вІаштІехьдаьха леладу номенклатурни болхлой делаш. Гучадаьлар дукха кхоачамбоацараш. Царех керттердар цхьадола делаш доаггІача тайпара кийчданза хилар дар. Цул тІехьагІа укхаза дикка болх баь бале а кхы а 27 дела да лерттІа кийчдаь даланза. Дукха беце а, болаш ба болх беш дикка ха йола бюроси отделашкеи хІанз а чІоагІбанза бола кулгалду нах.

Кхаь шера кулгалдеча боахама балха тІа цхьа нхалсаг мара хьожаяьц. КІезига болх бу кулгалдеча боахама гІулакхаш тІа бахийта нохчийи гІалгІайи хьахаржара а. Уж деррига кхоачамбоацараш хургдацар, нагахьа санна резерваца беча балха тІа хьадда система хьаяьяларе. Моттигаш хул кулгалдеча балха тІа вахийтара саг хьахоржаш тоьал дукха ха дІайохийташ. МоллагІа саг балха тІа лакхвеш е лохвеш хилча цу хьакхехьа коллективерча коммунисташца дагабоалаш, парторганизацеца цу сагах хетар фуд хьожаш хилац массаза а.

С. МАЙСИГОВ.

Надтеречни районерча «Братский» яхача комсий совхозе 1958 шера денз воккхагІволча ветеринарни лоралла болх беш ва Голубев Константин Павлович. Цу хана денз шоай боахаме агитатор ва из.

Сурта тІа: КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума материалаш ювцаш еча беседага кийчлуш ва Константин Павлович.

С.-А. АСХАБОВА сурт.

ЛАТВИЙСКИ ССР. 1978 шера СССР Министрий Совета преми яккхийта оттаьй Ригана гаьна йоаццаш улла В. И. Ленина цІерагІча совхоза Саласпилс яха поселок. Поселок хьалъяьй «Латгипросельстрой» институто оттаьча чертежашка хьежжа.

Бахача наьха шоай цІенош хинна ца Іеш цига хьалдаьд шиъи кхоъи этажаш йола коммунальни цІенош а. Уж хьалдаьд типови проектах кирпишках детта пенаш а долаш арахьа хьалъядаш газобетонни панелаш а йолаш.

Кварталашта чухьнахьа кийчъяьй берий ловзарий площадкаш. Дукха гаьнаш егІа тоаяьй поселок.

СУРТА ТІА: Саласпилсе.
Е. ФАДЕЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

БЕРРИГА ТЕРКАМ ТІАБАХИЙТА

СССР юрта боахам дІахо дегІабоалабар духьа КПСС ЦК июльски Пленумо тІайийцача шийн соцамаш тІа боккха теркам тІабохийт доакъар Іалашдара. Из кхета а деш доакъара ма-хулла тешамегІа лард йолла гІерташ ба тха района дукхагІдолча боахамий болхлой. ХІаьта укх шера планагІа Іалашъе езаш я 18 эзар тонн йол, 46 эзар тонн силос, 25500 тонн ча, кийчде деза 1,6 эзар тонн баьций витаминни хьоар, 6 эзар тонн доакъара гранулаш.

Хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдар духьа гурахьа, бІаьсти доакъара дІайийначарел совгІа аьхки шозлагІа ювш кхы а 3 эзар гектара тІа тайп-тайпара культураш дІае лаьрхІа.

Хьайбаш кхабара рацион тоаяра соцам баьб укх шера оата а оаташ, карбамид яха минерал а тохаш доакъара цехашка 4000 тонн ча кийчде, «Верхненаурский», «Горагорский» совхозашка хьаеш латта доакъара цехаш хьаяь яха.

ХІаьта мишта кхоачашду дагалаьцар? ХІанзле Іалашъяьй, дукха хІама ца эшаш, 17 эзар тонн йол, 10500 тонн ча, 19 эзар тонн силос, кийчдаьд 900 тонн баьций витаминни хьоар, Іалашъяьй 3,5 эзар тонн гранулаш.

Къаьстта дика кхоачашду хьалхашка латта декхараш доакъара лаьрхІа шозлагІа юв культураш дІаювча къахьегача механизатораша. ДикагІа йолча агротехнически ханашка 2 эзар гектар совгІа хІанзле а дІайийна яьхай цар доакъара хьажкІаш, горох.

Доакъар ма-могга дукхагІа Іалашдар духьа района боахамашта юкъе яьржача яхье хьалха я «Надтеречный» совхоз. План 580 йолаш эзар тоннал дукхагІа йол Іалашъяьй цар. ХІаьта хІанз сихбенна силос йоллаш, чах аргІаш деш болх беш ба цу боахама къахьегамхой.

Планал совгІа да хІанз «Верхненаурский», «Озерный», «Знаменский» совхозашка Іалашду доакъар. Цунца цхьана доакъар дукхагІа Іалашде йиш хулийтача торонех кхоачамболлаш дика пайда эцац района кхыча боахамашка. Къаьстта тІехьатетт ча вІашкаозара, цунах аргІаш дара балхаш. ХІаьта хьайбаш кхабара рационе чаво йоккха моттиг дІалоац. Из эш хьайбай керо доакъар охьаш бу болх лерттІа кхоачашбара. Цул совгІа, аьтачул тІехьагІа концетрированни доакъар, мочевина, карбамидаш яха минеральни хІамаш теха, Іанара новкъосталца кІаьддеш кийчдаьча чаво дикка лакхъю хьайбай продуктивность.

Карбамидаш — хьайбай дегІацара белок алсамйоаккхаш йола хІама. Царех Іилмо белгалбаьккхача боарамагІа мара пайда эца йиш яц.

Дозалга хьежжа 10 граммагара 50 граммага кхачалца мара яла йиш яц уж хьайбашта дийнахьен буси. Цул совгІа карбамидаш луш хьайбаш кхоабача хана юкъе юкъ йита йиш яц. Дийнахьа цхьан хьайбана боагІа карбамидий боарам шин даькъа бекъа беза. Цхьа дакъа Іуйрийнеи шоллагІа дар сайрийнеи дала деза хьайбашта.

Аьтача цхьа тонн чах из хьаьндара 50—60 килограмм концентрированни доакъар тоха деза. ИттлагІа пятилетка — дикала пятилетка хиларах тарра Іалашду доакъар дика хилийтара къаьстта теркам тІабахийта беза. Люцерна хьекха касарех Іойниллачул тІехьагІа аьла хьалъэца йиш я Іуйрийнеи сайрийнеи. Делкъийга хьалъэцаш хилча боарамал дукхагІа йокъаенача люцернах дукха лордаш Іолег. ХІаьта лордаш хьайбашта эггара пайданегІа дола люцернах доалла дакъа да.

Доакъара дикала геттара во Іаткъаш цхьа кхоачамбоацар да района цхьадолча боахамашка нийсдолийташ. Иштта, хьувкъам дукхагІа чуэца гІерташ боарамал лакхагІа тІа а йоалийташ хьокх судански буц. Из бахьан долаш баьций чІегІаш сомлу, хІаьта цунах кийчдаь доакъар геттара гІожа хул.

Цудухьа хьайбаша ю юъ дикагІйола ха дІа а яхийта хьекхача суданках кийчъяь йол, дегІах а вогІа латт из. Цу тайпара кхоачамбоацар нийс ца далийтара йоакхо е еза боахамий кулгалхоша.

ХІанз силос йоллаш латт района дерригача боахамашка. ДукхагІдолча боахамашка лерттІа кхоачашъю из тайпа доакъар кийчдара технологи, хІаьта къаьстта дика — «Надтеречный», «Верхненаурский» яхача совхозашка. Силосаца кІоаг бузаш 3—4 ди мара додац цар. Хадданза йоакхо ю мошача хьажкІий доакъар ма-могга дикагІа ІотоІадара.

Тешшаме доакъара база хьаяра новкъостал дергдолча торонех цаІ я, хьажкІаш ялата чуэцача хана юхедусача гІадамех силос кийчъяр а. Из дикагІа хургйолаш кІоага чу дохка гІадамаш кІезиг-дукха тІоададе деза, тух а тоссаш.

Укх деношка сихдаь дІахьош да балхаш хьайбаш чулатта помещенеш тоаеш боахкача наха. Къаьстта дукха балхаш де дезаш ба дулха хьайбаш кхоабача «Гвардейский» совхоза къахьегамхой. ХІанз шоай низашца эрзах тховнаш а деш бежанаши хьакхарчи чусоцаяра помещенеш еш ба уж. Эргайоаккхаш тоаеш я дукха ха йоацаш хьайбаш лоаттадара «Калаусский» совхозо «Гвардейский» яхачоа дІенна помещени а. Сов тиша хилар бахьан долаш дукха балхаш де дезаргда из тоаеш. Из гІулакх сихеи дикеи чакхдаккхара новкъостал эш. Кхоачамболаш яц из тоаеш боахкача нахага гІишлон материалаш. Къаьстта нье я шифер.

Иштта, цхьан шеран аз шеран кхоачамхиллал хургдола доакъар Іалашдара, тешамболаш дика хьайбай помещенеш тоаяра беррига шоай теркам тІабахийта къахьегаш ба укх деношка хьайбаш Іап замалахьа чусоцадара кийчо еш боахка тха района юрта боахама болхлой.

И. ЮСУПОВ,
Надтеречни района юрта боахама управлене керттера зоотехник.

ИНДИЙСКИ ВЫСТАВКА БОККХА ТОЛАМ

Москве дІахо толамца болх беш я шоллагІа Индийски къаман выставка. ХІара денна итташ эзараш бола москвичаши Советски Союза кхыча городашка баха нахи «Индия в миниатюре» йовза ух. Алхха хьалхарча массехк дийнахьа дІалоацача моттигига диллача Іалаьмате йоккхача (15.000 квадратни метр) экспозицега хьежар 100 эзар совгІа саг. хІаьта цига ухараш тІехь-тІехьагІа дукхагІа а хул.

— Ала деза, тхоай выставка дика тІаэцаргхиларах сакхеташ дар тхо, — аьлар АПН корреспондента ше интервью луш Инде торгови ярмаркай управлене распределитела А. С. Банерджее. — Амма, тхона дагадацар цо сел дукха нах тІаозаргба аьнна.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитела А. С. Баркаускаса укх тайпара йоазув дир сий долча хьажаухарий книжка тІа: «ЧІоагІа хоза а хеташ хьежар со Индийски къаман выставкага. Из Іалаьмате дика я. хІаьта Инди ше санна сийлахь-йоккха а я. Маьрша бахалба индийски доттагІий». СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР Госплана председатела Н. К. Байбакова ше даьча йоазон тІа белгалдаьккхар, выставко Инде талант йолчеи къахьегам дукха безачеи халкъо даьха доккхий толамаш хьагойташ хилар. Цо ловца баьккхар доттагІий мехко дІахо толамаш дахар а из тоабалар а ловш.

Эзараш болча советски наха ду цига цу тайпара йоазош. Индийски къаман выставка лоархІаме событи я вай столица культурни вахаре. Цо гІо дергда дІахо йодача хана советскии индийскии халкъашта юкъера традиционни бувзамаши доттагІали чІоагІдара.

Сергей АСТАФЬЕВ,
АПН корреспондент.

КЕРТТЕРА КХОАЧАМАШ

Мехкдаьтта бахьанерча къовсама хьалхара юхьиг я бурув тохара балхаш. Цу фазах массава а ваьнна, хІара деннара хІама хиннад хІанз. Республика мехкдаьтта лохарий хІара деннара гІулакх да из. Беррига низ тІабахийта къахьег мехкдаьтта даккхара. Дукха энерги, низ, средстваш дІайолх из маьхера доагор доаккхаш, Іалаьмате дукха къахьегами материалаши из лохаш а хьадоаккхаш а.

Укх шера план кхоачаш а тІехкхоачаш а яра социалистически яхь йоаржаярах долча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тІа белгалдаьккхад: «Эффективность бахьан хьинаре, къовсам лоаттабар, — из да халкъа рузкъа кходар, бедалах, материалех, доагорах, электроэнергех кхетамца пайда эцар, экономе режим чІоагІъяр».

Парте, паччахьалкхено яххача бесса кхетабу уж декхараш толамца кхоачашдара лоархІам «Грознефть» объединене мехкдаьттахоша. Духхьал укх шера хьалхарча ялх бетта кхояьй цар 7951 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 1407 тонн условни доагор, 2637 гигакалорий йІовхал, 900 эзар сома маьха бедал, материалаш, химреагенташ, кхыйола промышленни продукци. Уж толамаш доахача доккха дакъа лаьцад «Грознефть» объединене хьалхаболхараша, лаьттан ченаш тохкараша, бурувдеттараша. Ала дезаш да, бурув деттара балхаш эггара дукхагІа металл дІалоаца, дукха энергетически средстваш, доагор, доагорасмазочни материалаш дІаухийта дакъа да аьнна. Цудухьа хІара лаьттан ченаш тохкачо материальни ресурсаш, металл, доагор кхомбеш дІаахийта дезаш хилар кхетадарах, цо балха минута хьурмат дарах тийша да деррига толамаш. Из кхета а деш бу укх шера болх бурувдеттараша. Цунна дола тешал да укх шера 7 бетта бурув тохарга дІадодар лохдара чотах кходаь рузкъа 2297 эзар сома маьха хилар.

Тхона хетачох, металла кхомбара даькъе къаьстта лоархІам болаш да технологически къахьегамеи дисциплина лакхъяр. ХІанз, бурув деттара кІоаргал юкъера лаьрхІача «Грознефть» объединене гІолла 5200 метрага кхаьчача а (даькъера юкъера кІоаргал 3000 метрал кІеззига совгІа мара яц), скважинага дІадодар 2,5—3 миллион сомал тІехдаьннача а хана, скважина йоаккхарий цунах бола бехктокхам лакхлу, къаьстта тІеххьара итташ метраш йоахаш, хІана аьлча скважина чу Іочуяхийта я эзараш тоннаш йола дефицитни обсадни бурильни турбаш, дІаяхийтай итташ тоннаш цемент, лакха мах бола химически реагенташ а етташ кийчбаь маркхал, иштта кхы дІахо а. ДІадаха иззал хІама юхаметтаоттаргда скважина хозза мехкдаьтта дала йолаелча.

Ховш да, мел хІама зехьа дов предприяте, де хІама а доацаш йола чоалхане авари а хинна, скважина дІакъовла йийзача, вешта аьлча из йита а йита кхы скважина яккха йийзача. Цкъаза скважинана чуюс боккхача маьхера бурув детта инструменташи километраш йІаьха чІоагІача болата турбаши. Ишта нийслу гІулакх скважина яккха еззача а ца йоаккхаш, харцахьача моттиге а яьккха, «екъа» йисача, цу тайпара дола кхы хІамаш нийсделча.

Кхетадеш да, хІара буровнка бе йоахкаш миллионаш сомаш мах бола халкъа средстваш хилар. Буровой лебедка тормаза ко бе доаллача бурувдеттачуни цун гІончийи къахьегамахи говзалахи, из дика-во хилар скважинана чІоагІа Іаткъаш болча лоабата маркхала параметрашка хьожаш йолча лаборантка теркамах, насосашеи оборудованеи лерттІа болх белга шийх тийша долча слесара балхах, лоацца аьлча, бурув деттача бригада хІара членах тийша я скважина, миллионаш сомий маьхера паччахьалкхен средстваш, эзараш тоннаш дола металл, цемент, реагенташ, кхы дуккха материальни рузкъа.

ХІаман кхомбара, вай мел леладечох хьурмат деш пайда эцара лоаттабу къовсам — тІакхеташ йола ресурсаш, производства эффективность лакхъяра бола кхоачам, вай къахьегама дикала бустам. Уж юкъейоалаяро торо хулийт хІара къахьегама коллектива, участка, бригада лоархІаме декхар толамца кхоачашде — балха нийса ритм вІаштІехьъяккха, планови заданеши социалистически декхараши тешшаме кхоачашде.

Цунна бІарга а гуш тешал ду цхьайолча бурув деттача бригадай опыто. Ударни темпашца къахьегаш я «Пятилетка кхаь шера план — 1978 шера 7 октябрь тІа кхоачаш, СССР Конституце хьалхара шу дузаш» яхача девизагІа республике яьржача социалистически яхьа инициатор йола бурув деттара балхий Горячеводски Управлене коллективана чуйоагІа новкъостий В. И. Попови С. Д. Мазаеви керте латта, №№ 92-и 83-и йола скважинаш йоахаш йола бурув детта бригадаш. Цу шинна а бригадо дика кхетаду, бедала, материалий, реагентий ий доалахьарча хІаман санна кхомбар мел лоархІаме да. Укхаза болхлой хьурматде баьннаб электроэнерге хІара киловатта, доагора-смазочни материалий хІара килограмма. Цунах хьахулаш дар чехка ходелар. Духхьал хьалхарча квартале бурув тохаш кхояьй 142-и 110-и эзар сома маьха материалаш (скважиний номерий порядок лакхехьа хиннар я), цу даькъе утяжелитель 134-еи 55-еи эзар сома маьха, химреагенташ 13-еи 18-еи эзар сома. Ханнахьа а дика а ремонт яра, оборудованена дика доалдара чотах эксплуатаци еш дІадодар 121-и 109-и эзар сома кІезигденнад. Транспорта хийцачох 12-еи 15-еи эзар сом кходаьд. Из бахьан долаш бурув метр кІоаргдаларга дІадодар хьалхарча бригаде — 180-еи шоллагІча — 530-еи сом лохденнад. Кхетадеш да, тоалам цу сахьате баккханзар, цу коталонга кхачалехьа дуккха политически организаторски болх бе бийзар партгруппай, бригадай профсоюзни актива. Бетта-бетта бригадай юкъарча собранешка балха итогаш еш, чІоагІа теркам тІабахийте анализ йора бедала, материалашта, реагенташта, инструменташта, кхыдарашта яьча расходий.

Паччахьалкхен средствай кхомбаро гІо ду коллективашта низкъало йола производственни планаши социалистически декхараши дІадодар ма хулла кІезиг а деш кхоачашде. Бахьан доацаш дац цу бригадий производственни хьокхамаш тІехдика хилар производительни ха 88,5-и 90,9-и процент лоацаш хилар. ХІара бетта йоах коллективаша социалистически яхье совгІатий моттигаш. Иштта леладу гІулакхаш СССР мехкдаьтта промышленноста Министерстве дикагІйолча И. А. Галаев начальник волча бригадо, Карабулакски УБР чуйоагІача Молаева бригада вышкомантажникаша, дуккхача кхыбараша. Цар ханал хьалха кхоачашъяьй пятилетка кхаь шера планаш.

«Грознефть» объединене гІолла бурув деттара балхий эффективность лакхъяра, скважинаш хьалъяра ханаш кІезигьяра а уж эксплуатаце дІаялар сихдара а кхы кІезигагІа лоархІам болаш кхоачам бац балха ха ца йоаяйтар а, цун кхомбайтара, простоеш кІезигьяра, авареши чоалхане этта хьалаши дІадоахаш, брак тоаеш йоаю производительни ха ма-хулла кІезигьяра, оргпростоеш лохъяра лоаттабу къовсам.

Кхыметтел «Грознефть» объединене бурувдеттача предприятей балха хана баланса яьча йоккха йоацача анализо хьахьокх укхаза доккхий кхоачамаш хилар. Кхоачам ба биъ бетта ерригга объединени хьайщача производительни ха 68 процент гаргга хиннай аьлча. 25 процент балха ха зехьа йоаяьй, вешта аьлча 10 совгІа йола бурув детта бригадаш скважинаш йоахаш хинняц. Из беций кхоачам!

Теркал ца деш дита йиш йоацаш хІама да технологически производственни дисциплина лохъялар бахьан долаш бурув деттара балхий управленешка авареш дукха хулаш хилар. Авареши чоалхане этта хьалаши дІадахара дукха ха йоаю, бурув тохара балхаш совц, планови заданеш кхоачашъеча халонаш нийслу. Иштта, 1977 шера 39 авари яьй (1976 шера — 34). ДукхагІйола авареш бурильни турбаш дІалувцар, цар элементаш кагъялар бахьан долаш хул. ДІадахача шера цу тайпара авари 12 хилар, царех ялх бурув тохара балхаш деш хиннарий бехках а хулаш, вешта аьлча ца хила йиш йолаш яр. Авареши браки дІайоахаш совхка йоаяь ха 48 эзар сахьат е календарни хана 8,2 процент хилар. Хувцаденна холуш хІама дац укх шера а. Биъ бетта аварешцарча къовсамо лаьца балха ха 13130 сахьат да, хІаьта брак тоаеш дІаяхар — 345 сахьат.

1976 шера оргпростоеш бахьан яйна балха ха 102 эзар сахьат (17 процент) дар, дІадахача шера а дайра иштта 105 эзар гаргга сахьат (17,8 процент). Алхха биъ бетта йоайир республика бурувдеттараша цу гІулакха 22600 сахьат календарни ха е 12,3 процент. Хиланза яргйоацаш йий организационни простоеш? ВІалла а яц. Дукха да бурувдеттарий бригадашка юкъарчал доацаш балхаш деш барех тийша дола хІама. Организационни простоеша дІалоаца ха латт буровой трубно-иструментальни базана хьатІая езаш йола обсадни, насосно-компрессорни е бурув детта турбаш, инструмент, осташ ца хилар, электроэнергии хийи дІакъовлар бахьан долаш вахташа еча простоех. Цу тайпара простояш хул смежникаша-геофизикаша, тампонажникаша, «Грознефть» объединене комплектаце Управлене материально-технически службаша, транспортникаша ритмично болх ца барагІа. Хулаш я духхьал цхьабараша шоашта тІалатта гІулакх тесса леладарца ювзаенна организационни новкъарленаш а. Массехк масал доаладергда аз. Малгобекски УБР чуйоагІача № 86 йолча буровое енаяр 1,5 километр обсадни турбаш. Скважина чу уж Іочуяхийта белча, гучадаьлар цар бустам ствола диаметрал боккхагІа хилар. ТІаккха уж, прицепа тІа юха тІа а етта, 120 километр гаьна базе юхаяхьа йийзар. Бригадо дикка ха яьккхар болх ца беш, дукха къахьегам зехьа байра. Цу тайпара кхоачамбоацараш ца хилийта йиш йолаш да.

Бригадо шийн балха ханах кхетамца пайда эцаш хилча, балха минута кхомбеш хилча дукха хІама де йиш я: Из чІоагІа тешавеш хьахьекхад МагІалбикерча № 38 йолча коммунист М. Хадзиев керте латтача бригадо шера 5 эзар метр кІоарга чІоагІача лаьттах бурув а теха. Скважина мугІарерчарех я, хІама совле яц цун кхычарна юхе, хІаьта йоккха йоаца авареш а хиннай, амма простой хиннаяц. Из цу гІумкий, эрсий, украинций, гІалгІай, нохчий къамий викалаш юкъеболча бригада толам ба. Лакхача профессиональни говзало, вежараша санна вІаши гІодаро, къахьегама дисциплина лакха хиларо, сменашта юкъе шерра яьржача социалистически яхьо торо хилийтай бригадага уж толамаш даха.

1977 шера декабрь бетта хиннача КПСС ЦК Пленумо белгалдаьккхар иштта чоалхане халкъа боахама дешаш къестаде торо хулийтаргйолаш экономика дегІаахар сихдергдолча керттерча кхоачама юкъе лоархІаме моттиг дІалоацаш дола хІама да вай мел леладечун кхомбар, цунах кхетамца пайда эцар аьнна. Из гІулакх лоаццача ханна йола кампани санна леладе йиш яц, хІана аьлча хІара предприяте, хІара къахьегачун экономически политика керттера дакъа да из.

Х пятилетка — эффективностеи дикалеи пятилетка. ХІаьта из да, белгалдаьккхар Л. И. Брежнева ВЛКСМ XVIII съезде къамаьл деш, халкъа доалахьарча материальни рузкъан кхомбар советски наьха вахареи къахьегамеи керттера закон хила деза яхилга. ТІагІертта леха еза юха хьалуш хІама доаца расходаш ца яра методаш.

В. ЕВГЛЕВСКИЙ,
КПСС обкома мехкдаьттан химически промышленноста отдела инструктор.

ШКОЛА БОЛХ КХЫ А ЛАКХАГІЧА БОАРАМ ТІА БАККХА

РЕСПУБЛИКЕИ г. ГРОЗНЕИ ХЬЕХАРХОЙ АВГУСТОВСКИ СОВЕЩАНЕШКАРА

Массехк ди мара дисадац дешара керда шу дІадоладала. Таханарча дийнахьа вай берригача мехка санна, вай республика городашкарча, районашкарча школашка, дешара ерригача заведенешка цунна ергйола кийчо яь баьннаб. Цудухьа, дукхахча хана денз хьадоагІаш ма-хиллара, къонача тІехьенна кІоаргга знанеш, массе оагІорахьара кхетам балара балха шоашта карагІдаьннараш вІашн дувцаш, дешара кердача шера хьалхашка латта декхараш белгалдеши укх кхоачашдара дикагІдола наькъаш къестадеши укх деношка Грознерча 1 Мая цІерагІча беша шоай августовски совещанеш чакхъяьхар республика а г. Грозне а хьехархоша.

Вай мехка а халкъа а кхоане — кхувш йоагІа тІехье — хьалкхеяра Коммунистически парте а Советски правительства а еча йоакхоно дегаш ураоттадаь, низ а хьинар а шоай беркатеча балха кхо ца деш дІададара догуйла чІоагІденнача хьалашка дІадоладу хьехархоша дешара керда шу. ЧІоагІа лоархІам бола событеш а хинна дІаэттай укх шера Москве чакхъяьнна хьехархой Ерригроссийскии Ерригсоюзнии съездаш. КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумон СССР Министрий Советои шоаш хьехархой Ерригсоюзни съездага дахьийтача моаршал тІа цІаькхазза а хьалхадаьккхар, школа балхах дола дош вай социалистически мехка массаза хинна а хиннад, хІанз долаш а да вай общество дІахьалхашка ахар Іалашду низ санна лоархІаш. аьнна. ДегІаенача социализма общества экономии культурен дІахо дегІаахара шерра торонаш хьаеллаш санна, керда доккхий декхараш увттаду халкъа образоване болхлошта хьалхашка а.

Школай, деша даха ха йоацача берий заведеней кулгалхоша, городий а районий а халкъа образоване отделий заведующеша, хьалхалаттача педагогаша, партийнии советскии болхлоша дакъа лоацаш чакхъяьннача республикаи г. Грознеи хьехархой совещанешка докладаш яьча Нохч-ГІалгІай АССР просвещене министра заместителa **Е. М. Калашниковас**, Грозненски халкъа образоване городской отдела заведующе **Е. Л. Гельмана** шоаш яьча докладашка дийцар «Массане а юкъара дешар хьехача школай дешархошта дешар хьехилга, кхетам лулга дІахо эргадоаккхаш тоадарен уж къахьега кийчбарен хьакъехьа» яха КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи соцами Ерригроссийскии Ерригсоюзнии хьехархой съездаша могадаьраши кхоачашдара даькъе педагогически коллективашта хьалхашка латтача декхарех. Шинна а доклада тІа кІоаргга тохка а тохкаш, къаьгга масалаш а кхувлаш дийцар школа балха хьакъехьара партеи правительстван соцам кхоачашбара тІехь ерригача республике а цун столице а чакхбоаккхача балхах лаьца. Иштта, белгалдаьхар докладчикаша, вахаре кхоачашдеш латт Ерригсоюзнии Ерригроссийскии хьехархой съездаша могадаьраш а.

Укх тІеххьарча шерашка республике кхоачашдаь даьнад геттара боккха социальни лоархІам бола дош — керттерча даькъе чакхдаьккха даьннад берригa кагирхой юкъарча юкъерча дешара юкъеозара декхар. ГІадвугаш хІама да республика а Грозне а школашка 8 класс чакхъяьхарех дукха дукхагІачар 9-ча классашка, профессионально - техническ и училищашка е сайрийнарча школашка шоай дешар дІахо хьош хилар. Иштта, школай педагогически коллективай толам санна лархІа доагІа республика а Грозне а школашка дешархой дешарах кхувш хилара боарам 99 процентал тІехбалар, лакхденнад дешархоша 10-гІа классаш чакхъяхар а.

Нохч-ГІалгІайчене кІезига яц лакха профессиональни а юкъара а культура, кІоаргга знанеш йолча, берашта дешар хьехара, кхетам балара даькъе доккхий хІамаш карагІдувлача хьехархоех латта педагогически коллективаш. Хьехархой совещанешка докладчикаша а пренешка къамаьл даьраша а цу тайпара коллективаш белгалйоахача хана эггара хьалха хьоахайора Грознерча № 56 йолчеи Надтеречни № 1 йолчеи юкъерча школай коллективаш. Царна кулгалдеш бола Балюк Павел Павлович а Усманов Майрбек Юсупович а — цаІ Ерригсоюзнии шоллагІвар Ерригроссийски хьехархой съездий делегаташ — йоккха опыт йолеи хадданза кердадар лехаш болеи педагогаш ба. Цар а цар кулгалдеча коллективаша а шоай болх кхетамца вІаштІехьбаккхарах хьадаьнна беркат да укх тІеххьарча массехк шера цу школашка цхьаккха дешархо цхьан классе шоллагІча шера деша чу ца вусаш хьавоагІаш хилар.

Уж санна йолча хьалхалаттача коллективашта толам баккха торо енна гІулакх белгалдеш, пренешка къамаьл даьча Грознерча № 46 йолча школа директора **Ю. И .Старцева** аьлар дешаркабинетни системагІа хьехилга городе кхычарел хьалхагІа а дикагІа а 56-ча школе вІаштІехьдаьккхалга, шоаш цу школерча коллегай опытах пайда ийбаьлга. Цу деша хетадаь дар Грознерча № 20 йолча школа хьехархочун **Т. А. Головиннай** къамаьл а. Массанена гуш да, цу системагІа дешар хьехилга эггара беркатегІа бола никъ болга. Цхьабакъда, нагахьа санна Грознера ерригаш а хІана яц аьнна школаш кабинетни система чакхъяьккха яьнная-ле, из гІулакх кхоачашдаь яла гаьна я республика юрташкара школаш. Цудухьа массехк ди хьалха «Советская Россия» яхача газета передовой статья тІа дешар кабинетни системагІа хьехарга школаш яхара гІулакх ледара чакхдоахарашта юкъе хьоахаяьй вай республика. Халахете а, цу хьакъехьа хоадам боллаш критика еш къамаьл хиланзар хьехархой республикански совещане.

Школа болх эггара хьалха хьехархочун говзалах тийша ба, хІаьта иштта лоархІам болаш да хьехархошта шоайла вІашн юкъе латта гІулакхаш ,балха опыт дІа-юха ялар, из творчески кхоачашбелга. Дикалеи эффективностеи пятилетке дика ца хилча баргбац хьехархочун болх а. Цу хьакъехьа теркам тІаозаш дар Грознерча бархІшерарча № 4 йолча школа хьехархочо, РСФСР школа заслуженни хьехархочо **Т. М. Погосовас**, хьехархой говзал лакхъяра института кхетам балара балха кабинета заведующе **К. А. Летос** даь къамаьлаш.

Республика школай балха тІа долаш долча кхоачамбоацарех дувцаш докладчикаша эггара хьалха белгалдаьккхар дуккхача школай дешархой знаней боарам лоха хилар. духхьал из бахьан долаш вузашка. техникумашка деша уваттача хана школаш чакхъяьхараша шоашта программагІа ха дезар эсала ховлга хьахьоккхар. ДІахо ла йиш йоацача гІулакхех да дешара шера дукха бераш дешара тІерадувлар. Иштта, дІадахача дешара шера Грозне цхьаннахьа а дешаши болх беши воацаш лийлар 84 кхелета саг. Цу тайпара бараш къаьстта дукха ба Ачхой-Мартановски, Назрановски, Малгобекски, Наурски, Урус-Мартановски районашка. БІарчча республика хьаийцача дешара тІерадаьнна цхьа эзар гаргга бер хилар дІадахача дешара шера.

Школа балха хьакъехьа партеи правительстван тІаийцача соцамо хьехархошта хьалхашка доккхий декхараш оттадаьд кхувш йоагІача тІехьенна къахьегама кхетам балара, царна профессиональни лостам балара даькъе. Уж кхоачашдеш республика школашка вІашагІьехка йолаяьй профессиональни лостам балара дешара-методически кабинеташ. Школаш тІачІоагІъю базови предприятешта. Цунца цхьана дІахо дегІаккхувл предприятешкарча дешара цехашка, участкашка кхувш йоагІача тІехьенна къахьегама кхетам балара йовзаш йола формаш а. Цхьабакъда, школана царех бизза пайда эцалургбац къахьегама коллективашца айхха бувзам ца лоаттабича. Дешархошка балха професеш караерзаяйтара хьехархой коллективашта дика гІоновкъостал ду Грознерча предприятеша: швейно-производственни объединене, ВАЗ автоцентро, Старогрозненски буруув тохара балхий управлене, «Октябрьнефть» НГДУ технологически транспорта управлене, кхычар.

Цхьабакъда, парте Ленински райкома секретара **Ю. В. Мареченкова** белгал ма-даккхара къахьегама кхетам балара балха тІа нийслуча кхоачамбоацарех керттердар да из болх цкъаза хьадда лостам боацаш, дегІаухача производствана эшаш йола квалифицированни кадраш теркал ца еш лелабелга. Берригача кулгалхоша, партийни, комсомольски организацеша бизза кхетабаьбац цу балха лоархІам. Цу даькъе цІенхаштта бехк баккха боагІа ГРМЗ, «Центроспецстроя» ВКК, ПМК-10, ПМК-101, «Консервплодоовоща», кхыйолча предприятейи организацейи кулгалхоех.

Совещанешка иштта гІеттадир дешархошта патриотически, интернациональнии атеистическии, нравственнии правовии кхетам балара дешаш. Уж дерригаш а тІадерзадаь да кхувш йоагІа тІехьа ма-хулла дикагІа вахара кийчъяра. Царна хетадаь дар совещанешка КПСС обкома Іилмаи дешара заведеней отдела заведующе **Р. Н. Тимошенкос**, республика просвещене министра **М. У. Умарова**, просвещене болхлой профсоюза обкомеи горкомеи болхлоша **Н. И. Тюльпановаси Н. Г. Латышеваси**, ВЛКСМ обкома секретара **С. Кляшкос**, комсомола горкома секретара **Л. Живодровас**, просвещене министерства инспектора **З. Г. Забировас**, хьехархой говзал лакхъяра института директора **М. А. Гайтамирова**, № 57 йолча школа директора, РСФСР школа заслуженни хьехархочо **Я. Д. Мальсагова**, Шовхал-Берд яхача юртарча школа директора **С. Д. Даудова**, Шелковской станицерча № 1 йолча школа директора **Н. М. Струева**, № 52 йолча школа хьехархочо **Г. М. Аюбовас**, № 35 йолча школа йоккхагІйолча пионервожате **К. З. Акиевас**, № 50 йолча берий беша директора **В. Н. Сохнас** даь къамаьлаш. Хьехархой августовски совещанешка корта болаш къестадеш дийца дешаш кхоачашдара, долаш дола кхоачамбоацараш дІададахара могадаьрех кулгал лувца деза школай педагогически коллективаша шоаш хІара дийнахьа беча балха тІа. ТІаккха мара царна карагІдаргдац кхувш йоагІача тІехьенна дешар хьехареи кхетам балареи гІулакх кхы а лакхагІча боарамга даккха.

С. МУТАЛИЕВ.

КАГИРХОЙ ДОТТАГІАЛ

Гаргакхоачаш латт кагирхой сийдола цІей — комсомола 60 шу дизар. Цунна хетадаь да вежарашха йолча шин республикерча Шелковской, Хасавюртовски, Кизлярски кхаь районера комсомольцаши кагирхойи вІашагІкхетар. Шелковскойи Кизлярскии шин района доазон тІа кизлярцаша тІаийцар шелковчанаши хасавюртовцаши. Шелковчаний делегацена юкъе бар къона механизатораш, комсаш лелаераш, хьайбаш леладераш, комсомольски актив.

Хьаьшаша Кизляре зизаш дехкар В. И. Ленина памятника юххе, города дикагІйолча комсомольски организацей балхага хьежар, района юрта боахаме хьалхалаттаращца вІашагІкхийтар. «Кизлярский», «Путь Ленина», «Горьковский» яхача комсий совхозий болхлоша безбаь тІаийцар хьаьший.

Цу совхозий кагирхой гІулакхашка хьежа баьлча, вІаши доттагІал долча районашкара баьхкараш «ДоттагІал — кагирхой байракх» аьнна Аверьяновская яхача станице хиннача сайрене хилар. Укхаза памятни совгІаташ дІа-юха делар делегацеша. ВЛКСМ Шелковской райкома вымпели памятни сувенири кизлярцашта дІаелар комсомола Шелковской райкома хьалхарча секретара Коваленко Владимира.

ВІашагІкхетара программана юкъе яр йоккхий спортивни яхьаш, художественни самодеятельноста выступленеш.

Из вІашагІкхетар тайптайпарча къамий кагирхой доттагІала сийрда, иразе цІей хиларца дагалаттаргда цун доакъашхошта.

Е. ВАСИЛЬЕВА.

ЛОСТАМ БЕ БЕЗАШ Я РЫНОК

Юаш йола хІама эцарайохкара бахархой хьашташ кхоачашдара Іалаьмате доккха новкъостал ду рынко. Цудухьа уж рынкаш дикеи цІенеи лелае еза. Цхьабакъда, Шалински районера рынкаш бІехеи тоае еззача тайпара тоаяьи яц.

Масала, хьаэцаргъя вай Курчалоера рынок. Базар тІа венача сага мала хий дац укхаза. Цхьа гІув-м я укхаза, бакъда, цу чура хий мала кхераме да, хІана аьлча, цу гІувна чура хий наха шоашта кара нийсъеннача хІаманца хьалъэц, из хий доаханна а меладу, машинаш а юл гІувна юххе. Из деррига бІаргагу Курчалойрча районии больница санэпидстанце лорашта, бакъда, цу гІулакха уж сагота бац. Сагота бац уж цу базар тІарча нувхашта, кхетадац цар базар цІена ца хилча цигара моллагІа дола лазар даржа йиш хилар. Цу тІа наха бохкаш бола кхача тІалоаттабу моттиг тІеханахьара къайла яц. Малхах, догІах наха лачкъа моттиг яц. ДогІан тІадам Іобужжаше вада везаш хул базар тІа мел вена саг. Ахархоша йохка аьнна хьаена хІама чуйилла яь карташ яц. Гонахьа яь карт а хІаман пайдана яц. Цул совгІа, базар тІа хила езаш йола порядок яц. Рынке эшаш йола порядок оттае а лорае а езаш бола нах бац: е милиционер а, е юрта Совета викалаш а, е дружинникаш а. ДІаи-хьаи ваха кхераме долаш Іалаьмате дукха транспорт хул укхаза. Саг лозавара, машина кІалвахара масса за кхерам латт.

Сога хьаттача, Курчалойра юрта Совет, Шалински райисполком, Нохч-ГІалгІай рынкай управлени декхарийла я цу рынке дола уж кхоачамбоацараш дІадаха.

З. ХИЗРИЕВ, хьехархо.

Доазол дехьара

Кхаь американца—М. Андерсона, Б. Абруццо, Л. Ньюмана—феца нек дара историе чухь эггара хьалха вІаштІехьдаьннад феца лелача шара тІа а хайша Атлантически океанах тІехбовла. ШийтталгІча августе Іуйрийна Мэн яхача американски штата юххера гІайтта майра воздухоплавателаш пхи ди даьлча Ирланде йистте кхаьчаб.

Из шоалагІа тохаенначул тІехьагІа «Дабл игл 2» яхача экипажа вІаштІехьдаьннад Атлантиках тІехъяла. Соахка сентябре цар феца шар Исланде авари а хинна ехай. Деррига а лаьрхІача 19-зза Атлантически океанах тІехбовла гІийртаб фецарча шара тІа хайша. Бакъда, цІаккха а каьнннаяц, хІаьта ворхІ воздухоплаватель веннав авари хинна.

Сурта тІа: воздухоплавателаш М. Андерсон, Б. Абруццо, Л. Ньюман (аьрдехьара аьттехьа).

АП—ТАСС телесурт.

«Китайски пенал» чухьнахьа

Китайски тІемахой: лаьш ба е господаш ба?

«Эскар» яха. массаза а шийн хьадда маІан а долаш довзаш дола дош КНР герзашцара низаш хьахьоккхара условию мара мегаш дац. ХІана аьлча боарам боацаш шера функцеш а полномочеш а йолаш Іалаьмате йоккха тІема аппарат я из. Пекинера лидераш хьатІа а ух, дІа а ух, цхьабакъда хувцаца луш дус «эскаре кхоачашъю арахьарча агрессорашта духьала лоаттабеча къовсама мисси меттел, мехка чурча классови моастагІашта духьаларча къовсама мисси а» яхаш дола официальни хетар. Вешта аьлча, КНР-ена шийна чухьа порядок оттаяра а гебагІаш эш.

Вешта, духхьал из функци я укх дукххача шерашка хьалхарча плане латтар: эскар цкъа нийша Іиййнадац, бакъдар аьлча, чурча гІулакхашта оарцагІдаккхара. ТІемахошка кхоача из дакъа Китае тІехь-тІехьа къаьстта чІоагІагІа, пекински бовхьашкарча тайп-тайпарча францей керд-керда довнаш дувларга хьежжа, уйла тІаяхийта йоагІаш да.

Китайски элитерча соперникашта юкъера цхьатаррарча боарамера мела хинна бустам Мао Цзэ-дун валаро кегабаьб. ТІаккха тІемахоша цу сахьате дІадоладир шоай «къаьнара гІулакхаш»: «сийлахь-воккха кормчи» кхелха бутт боаллашехьа а эггара хьинарегІча тайпара дакъа лаьцар «виъне банда» оалаш яр политически аренера дІайоаккхача. Цхьабакъда доала «пирог» екъилга цу тІехь чакхдаланзар, цудухьа КНР-ерча политически хьалах мичча бесса а кхета массаза гІорт теркалъянза ялац эскара общественни хьала башхалонаш. АттагІа кхетадергдолаш аьлча, теркалде деза, китайски кулгалхой францеех хІараяр герзашцара низаш шийн тІахьожама кІал оттаде гІерташ а хІаьта эскара керте латтараш, шоай аргІанна шоай влияни чІоагІъяр ловш а хилар.

Цу даькъе йІаьххача хана толам бувлаш хьавенавар Мао. 50-гІа шераш чакхдоалаш а тІехьа, КНР оборона министр хинна Пэн Дэ-хуай керте а волаш дуккха боккхий тІема деятелаш «бонкхача гІан» политикана духьала баьннача хана, шийна хьашт дола порядкаш оттае хьежар Мао, эггара хьалха эскаре, цул тІехьагІа, тІема гІо шийтахьа а долаш, шийн экономически эксперименташта критика яьраш тебар духьа. 1959 шера шерра чистка йир китайски эскара командованена, хІаьта из еча хана шоай постех баьлар Пэн Дэ-хуайи дуккха кхыбола оппозиционни уйлаш йолаш хинна кулгалхойи. Эскара доала керте оттавир Линь Бяо — председатель волча Маогара дакъа официально «хьакхача дезари» цун заместитель хила везари, хІаьта цул тІехьагІа «супершпиони» «политически мошенники» хинна дІаэттар.

Цунца ювзаенна я китайски эскара историна юкъера чІоаггІа белгалъяьнна оагІув. «Пэн дІаваккхарои Линь Бяо оборона министралла вахийтарои хьахьокх, — яздора Брауна университета (США) политически Іилмай профессора М. Гаос, — юкъарчал доаццаш тІема гІулакхаща дувзаденна доаца декхараш кхоачашдеча хана эскарах пайда эцилга хьехаш хинна маоистски стратеги юха дІайолаяь хилар, хІаьта цу гІулакхо тІемахой доал чІоагІ а дир». Из «стратеги» чакхъяьккхар «культурни революце» шерашка а, Мао партийнии паччахьалкхеии аппарат боьконца йохае, шийн политически противникашта гуччахьа низ тІабахьа волавенначa хана. Хьаьрбаьннача хунвейбинний тоабашца цхьана цун инструмент а хинна дІаэттар регулярни эскара доакъош а.

«Доал бахьан долаш китайски лидерашта юкъелатта къовсам эггара хьалха эскара тІахьожам оттабар духьа лоаттабу къовсам ларxІа мегаргболаш ба», — яздора «Эйшн Афферс» яхача журнала тІа канадски китаеведа Лео Лю. Белггала, Линаи Маонеи юкъера вІашдухьаленаш, гучох, из тІеххьарвар мехкара эскара влияни сов чІоагІъялар кхера ваьннача хана дІайолаеннай. Долла хІама теркалдаьчул тІехьагІа, керттера бахьан из хинна хила дезаш а да 1971 шерара, Маос политически аренера Линь Бяо дІаваьккхача хана сентябрьски кризис оттар. Цунна тІехьа цІенхаштта хувцамаш хилар эскара командни составе, Мао ца тешаш хинна деятелаш дІабаьхар, дехьа-сехьа баьхар Китая йоккхийча тІема округий дукхагІа бола командующеш.

Цхьабакъда, режима тІема-бюрократически хьисап хувцацар цу гІулакхаша. Китайски обществе дІахо а жандармски функцеш кхоачашъеш дар эскар, Маойи цунна тІехьалаттарийи дуккха репрессивни политически кампанеш чакхйоахача нherттера низ хиле юкъ-юкъе дІа а уэтташ.

«...800 миллион саг вахача вай мехка 800 миллион салте хургвола гІулакх дергда вай, бІарг ма кхоачча ядача шерача аренашка массе метте тІема лагераш хургъя, хІара дезалах застава хургъя, хІаьта хІара сагах— часовой». ТІемахой из лозунг хьаллоац Чжуннаньхая (КНР правительства резиденци. — Ред.) кердача кулгалхоша а. Таханара Китай — тІом бе кийчлуш хилар массанена а хозаш хьакхайкадеш йола дунен тІа мадарра аьлча, алхха ше цаІ мара йоаца паччахьалкхе. Хьакхайкадаь а мича Іа из м. «Массазарча герзеи стратегически гІулакхашта лаьрхІача герзец хІанзара тайпаш кхы а дукхагІеи кхы а дикагІеи Іомаде а арахеца а деза... Воай экономическии оборонни низ, кхы ха ца а йоаеш, сихача темпашца боккха бе беза вай...» Эггара тІехьагІа хиннача ВСНП сессе уж дешаш аьннар КПК председатель Хуа Го-фэн ва.

Цхьабакъда тІемахой влияни тІехь-тІехьа дукхагІа хулаш хиларо са ца хьовзаде йиш яц пекински лидерий. «Топа команда тела езар парти я», яхаш китайсии пресса тІа тІагІорттадаь хьалхадоахаш хиларо хьакхайкадер духхьал из хила а тарлу тІема бюрократе политически позицеш чІоагІъеш латташ хиларца дувзаденна. ТІаккха «парти» яхар фий кердача хьалашка? Уж я, эггара хьалха, хоадамболлаш бола къовсам хІанзчул тІехьагІа юкъе оттаргболаш волча Хуаи Дэнеи низ бола кланаш. Специалисташта ма-хеттара, «нагахьа санна центральни кулгал (Китае) вІашагІа къаьста моттиг нийслой, Іаьдал шошоай бе доллар духьа гуччахьара фракционни къовсам болалургбац ала дац, моттигера тІема лидераш герза низаца гІайтта духьала а отташ, хІаьта юххера а цунах хур тІема диктатура оттаелга хила тарлу».

В. ДУХИН. (АПН).

МИЛИТАРИЗМО ХІАЛАКБАЬРАШ

1946 шера американски Іаьдалаша цунах ядерни герза тохкамаш ду полигон ярах ше ваьча Бикини яхача гІайрен тІара дІаваха везача оттаваьча хана 34 шу дар Эндрю Джакео. Цул тІехьагІа 22 шу даьлча мара юхава йиш хиланзар цун даьй мехка, амма хІаьта а дилла ваха а ванзар. ХьатІадоагІача бетташка юхаваха везаргва цун дуне довза, хІана аьлча американски Іаьдалаша шукІарло даьд шийн хана шоаш «гІалатдаь хилараи» цига радиоактивность лакха хиларагІа Бикине нах баха йиш ца хилараи. ДукхагІболча шийн мехкахой а санна, наьха мехка садаргда Эндрю Джакео а, хІана аьлча гІайре саг ваха йиш йолаш хургьяц хІанзчул тІехьагІа 50 шера.

Эндрю Джакео трагически истори — США милитаристски политико хІалакбаьча Бикине баьхача берригача наха хиннар да. 1946 шера ядерни эккхамо атолла тІа унзара кІур оттабалехьа кІеззига ха хьалха 140 гаргга болча бикинцашта низагІа эвакуаци йир Ронгерик яхача гІайрен тІа, цул тІехьагІа Кили оалача гІайрен тІа бахийтар. «Американцаша царца леладаь гІулакхаш, — аьнна заявлени йир «Лос-Анджелос таймс» яхача газета корреспондентаца къамаьл деш Маршаллови гІайрений окружной прокуроро Дж. Уинна, — укх тайпара дар: «Бокъалдар аьлча, сенна еза бикинцашта — морача нахилгашта — из атолл. ДІабохийтаргба вай уж миччахьа бахийта а кхычахьа».

Наьха мехка бикинцашна кхаьчараш халонаш, моцал, лазараш дар. Алхха форда талгІеша берда юхе хьакхувса кокосови бІараш мара кхыдаа хІаме доацаш ханаш хулар цар. Уж болча ухаш хиннача Іилмахошта хетачох, «Лос - Анджелес таймсо» деча тешалах, моцалои лазараи шен фу хадача дІакхоачабаьбар уж. Иштта юхаметтаоттаргдоацаш хІалакдаьд цар культурах юхедисараш а.

1968 шера, специалисташта хетарашка диллача, Бикини «радиологически кхераме а яц, нах баха мегаргболаш а я» аьнна дІакхайкадир администраце. Хьалха цига баьха нах кІезиг-кІезига юхацІаахаболабелар. Амма дІадахача шера аьхки ливерморски лабораторерча Іилмахошта хайра Бикине гІушкарча хицарча радиоактивни стронций-90 оалачун боарам кхерамзлеи стандарташа могийтачул лакхагІа хилар. Иштта гучадаьлар, гІайрен тІа хьатІаяьнна еррига кхачан продукташ радиаци лакха хилар бахьан долаш яа кхераме хилар. Къаьстта Іаьткъай радиаци бикинций керттера кхача луча кокосови пальмашта.

Правительства Бикини хьалха хиннача бесса наьха унахцІеноина кхераме лаьрхІар. Атолла бахархой хьакъехьара заключенеш 1968 шера санна официально дІакхайкаянзар. ХІанз а латташ йолча Бикине трагедех дола хоамаш алхха чурча гІулакхий министерства бахача наха эвакуаци яра эшача ассигнованей хьакъехьа конгрессага яхьийтача запросага гІолла кхаьчар американски общественностага. «Кокосех кхачанна а экспорта а пайда эцара доазув оттадаро, — йоахар лаьрххІа бюрократически дешашца яздаьча цу документа тІа, — йиш хилийтац Бикини яха гІайре дилла а нах бахаш йола моттиг лоархІаш лелае».

Іаьдалаша яьча решенех, бикинцаш. «Лос-Анджелес таймсо» яздаьча тайпара, шоаш «гІайре-набахте» аьнна цІи тиллача Кили яхача гІайрен тІа баха юхабаха безам болаш ба.

В. ЧУКСЕЕВ, ТАСС корреспондент.

Унахцlенон служба

НИЗ БОЛИЙТАШ ЙОЛА ШЕЛАЛ

Дуккха ха хьалхагІа дена ховш да, медикаша лазар дужадеча молхах санна шелалах пайда эцаш хиннилга. Сийлахь-воккхача эрсий хирирго Николай Пирогова човнаш ерзаеча хана дуккхаза шелал могаяь я дарбанна. ГІорваьннача советски хирурго Сергей Юдина Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема шерашка тІема-арарча халача хьалашка доарахошта дарбаш деш болча хирургашта «шелалца еш йола а нестези» могаяьй.

Цхьабакъда дІаяхача ханашка пайда эцаш хинна лоха температураш «тІемаца еш йола разведка» мара хинняц. ХІанзарча лохатемпературни технико хирурга дІалу эггара толашагІа йола аппаратура. Цо хьаю бокъонца йола космически шелал.

Медикаша шоаш даккха а доагІаш белгалдоаккх, криохирурги (шелалца хирургически дарба дар) «хьахинна ди» къоастаде геттара хала хилар Цхьабакъда дуккха а аттагІа да криохирургически техника «хьахиннача ден» цІи яккха. Из нийсагІа къоастилу. 16 шу хьалхагІа вай мехка хьа а яь, цхьан меттера дулха дийна хьоасий гІорадара духхьашха пайда ийцаб шоай тайпарча аппаратех. Операцеш ярa юкъейоалаяьча криогенни метродо шерра перспективаш хьайийллай медицине. Телха дулх скальпель хьекха дІа а ца доаккхаш, гІорадаьчул тІехьагІа ше дІакъаст. Операциеш йоаккха ха кІезиглу. Хирурга болхи унахочунгара хьали аттача доал. Майрра ала йиш йолаш да, сихагІа чакхйоалача операце цун нервни системах къахетам беш хилар. Унахочун гІоарал доадеши хирурга балха чІоагІа новкъарле эши дола цІий ца ахар,кІеззига мара лоза ца вар, унахцІенача дулха хьоасий геттара кІезига тедар, овнаши муаши низткъа мара ца холуш хилар — дерригаш ца дийцача а криохирургически операцеех доахка цхьадола дика хІамаш уж да.

Криогенни хирургически инструменташ хьаеча доккха даькъа лаьцад Москверча СССР Іилмай Академе физически проблемай Института, Харьковерча лохача температурай физико - технически института, Одессерча холодильни промышленноста Технологически института Іилмахошеи конструкторашеи.

Одессерча балхий организатори кулгалхои волча технически Іилмай доктора профессора Вячеслав Наера дувц:

— Медицинеи биологеи балха тІа искусственни шелалах пайда эцара опыто йиш хулийт практике лелаеш йола массе тайпа шелала устройстваш массехк группа а яь екъа. Царна юкъейоагІа, цкъа-дале, криохирургеи криотерапеи аппараташ. ШозлагІа-дале, цхьан меттар ча гипотермена — фармакологически средствай новкъосталца центральни нервни системана кІоаргга тормоз тохарца цхьана тар а еш организма температура лохъяра лаьрхІа установкаш. КхозлагІа-дале, цІий, тІум, дулха хьоасий, маьженаш дІакъовлара лаьрхІа устройстваш. Медико - биологически гІулакхашта лаьрхІа шелалал телача устройствай кхы тайпа группаш а йолаш я.

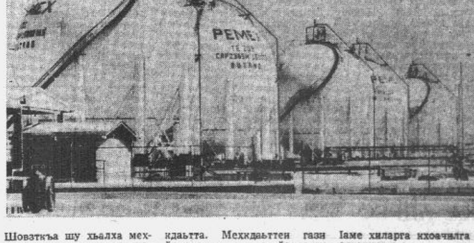
Ма-ярра ювца хьожаргва со аппаратий хьалхара группа. Уж криогенни инструменташ сага маьженаштеи дулха хьаьсаштеи цхьан юккъа воздействи е йиш хулийташ йолча устройстваех я. Цхьа операци еш йоаккха ха цІаккха а массехк минутал йІаьхлац. Аппаратура керттера элементаш — шелал оттаю коача, газа хьисапера е чІоагІа агент чуйоалла контейнери болх беш йолча юхьигига шелал дІакхоачаеш йола криозонди. Шелал оттаеш йола агенташ а лоархІаш пайда эц азотах, углекислотах; фреонех.

Тха лабораторен кафедреи хьаяьй хІанзле а практике пайда эцаш йола дуккха криохирургически инструменташ. Алхха Одессе цар новкъосталца овъаш дІаяхара цІий ца доаккхаш кхо эзар совгІа операци яьй хІанзле а. Цу инструменташца кийчъяь я Украинереи мехкарча кхыча республикашкарей дуккха клиникаш. Цу тайпарча аппараташка шелал оттаеча агента меттел пайда эц коачача азотах. Кхы тайпа болх беш я катаракт дІаяккхара лаьрхІа йола приоэкстрактораш. Укхаза «болх беш я» фреон. Аппараташ тохкамах чакх а яьха, Украинерча бІаргашта дарбаш деча клиникашка а хІаьта иштта мехкарча кхыча офтальмологически центрашка а дІаеннай.

Криохирургически аппаратах доалла лоархІаме кхы цхьаькха цхьа хІама а, белггала аьлча, автономни криохирургически инструменташ хьаяра торо хьоахае йоагІа.

— ХІанз конструкторски уйла, — аьлар профессора В. Наера шийн къамаьл чакхдоалаш, — криохирургически аппаратий номенклатура шерьяра, цхьан балха меттел, дуккхача балхашта а мегаргйола инструменташ хьаяра тІаерзаяь я. Цу гІулакхо кхы а дукхагІа шеръергъя криохирургически криотерапевтически аппаратурах практически пайда эцаргбола моттигаш.

Роберт КОРОТКИЙ, АПН корреспондент.

Шовзткъа шу хьалха мехкдаьтта промышленноста национализаци яьчул тІехьагІа Мексика экономически дегІайоалаяра лоархІамегІа йола фактор хинна дІаэттад мехкдаьтта. Мехкдаьттеи гази йоаккхачеи чакхйоахачеи «Петролеос Мехиканос» («Пемекс») яхача паччахьалкхеи мехкдаьтта кампанеца дувз экономически шоай лоІаме хиларга кхоачилга мексиканцаша.

Сурта тІа: мехкдаьтта цІендеча комплексе Тула яхача города юхе.

АДН—ТАСС сурт.

Олимпийски ловзараш долча нийсвеннача моллагIча а фотокорреспондента безам хургбар эггара дукхагIа событеш йолчча хила: старти финиши йолча ма-могга гаргагIа хила, совгIаташ дIателлача моттига юхе хила, нах тIера чуккувсалуча вышкана, футбольни коанаIараштa уллув латта. Бакъда олимпийски объекташка дукха репортераш гулбаларо спортсменаштеи яхьаш вIаштIехьйоахараштеи новкъарленаш е тарлу. Цудухьа дунен халкъашта юкъерча спортивни федераце бокъонех спортивни аренашка геттара кIезига фотокорреспонденташ ухийт. Эггара дукхагIа хилча бархI, хIаьта дукхагIча хана шиъ мара репортер хIара площадке воацаш хул Олимпийски ловзараш.

Традици а хинна дIаэтта ма-хиллара хIара Олимпиаде вIашагIъехн дунен халкъашта юкъерей къамани фотопулаш. Цар декхар да дерригача дуненна хIара яхь чакхйоалачара даьха сурташ гургдолаш фотослужба гIулакх дикен сихеи вIаштIехьдаккхари объекташка репортераш дIанийсбари.

Дукха ха йоаццаш Москве «Олимпиада—80» Оргкомитете хилар дунен халкъашта юкъера фотопул вIаштIехьъяккхара дешашта йолча доазол арахьарча информационни агенствай викалий совещани. Совещане дакъа лоацаш бар пресса гIулакхашта вола МОК член Альберт Ритхаузен, Европейски фотосоюза директор Патриция Сеппала, цу союза секретарь Гуус Ван Хейден, Ассошиэйтед Пресс фоторедактор Хорс Фаас, Юнайтед Пресс Интернейшн фоторедактор Чарльз Дж. Маккарти, Интернейшл Фото викал Вальтер Хайлинг, ТАСС фотоинформаце Керттерча редакце керттера редактор Лев Портер. Цар дезар дар пулах йола положени кийчъяр, кулгалхо харжар, бюджет оттаяр, викалий нормаш белгалъяр.

Фотопулана керте латтар сийлахь гIулакх да, бакъда хала леладе дезаш да. Цудухьа цхьан хана аргI-аргIагIа кулгалдеш хиннад цунна. «Олимпиада 80» йолча хана дунен халкъашта юкъерча фотопула координатор хургья американски агенство ЮПИ, цунна чуйоагIаш хургъя Ассошиэйтед Пресс, Европейски фотосоюз, ТАСС. Ткъаь виъ фотокорреспонденти, шовзткъа фоторедактори технически болхлон чувоагIаш хургья пул. Из еррига служба хургья Зубовски бульварерча кердача пресс-центре.

Ужжа мисел болхлой хургба къаман пуле а. Цунна керте оттаргья ТАСС. Къаман пула чубоагIаш хургба вай мехка пресса дукхача органий викалаш.

Иштта аккредитованни волча 400 фотокорреспондентах спортивни аренашка юкъарчал доаццаш хургбараш 48 саг мара вац. Вокхарна пресса ложашкара моттигаш мара кхоачаргьяц.

Дунен пресса, телевидене, радио вайта 7400 саг воагIаргва Москве 1980 шера.

«Сел дукха нах а бац уж, — нийса белгалдаьккхар цкъа дунен халкъашта юкъерча олимпийски комитета президента,—цудухьа дунен информаце органашта тIалаттар бехктокхаме декхар да, Олимпийски ловзарашка мел хургдар дуненна дIадовзийтара»

И. СТЕПАНОВ (ТАСС).

СУРТА ТIА: «Олимпиада—80» Оргкомитета дунен халкъашта юкъерча фотопула совещани йолча хана.

О. ИВАНОВА сурт.
ТАСС Фотохроника.

ЦХЬАККХА А ЮСТАРА ЛАТТА ЙИШ ЙОАЦА ГIУЛАКХ

Малав вайх ахкан дIайхача дийнахьа хи йисте салаIа ца ловш? Цхьабакъда, хи тIа фе хила везилга цкъаза дицлу наха. Цунах доккхий вонаш хинна моттигаш кIезига яц вай республике а. Иштта, духхьал укх шера Нохч-ГIалгIайчене хи чу ваха массехк итт саг веннав.

Цу нахах дуккхабараш дийна биса мегар, нагахьа санна царна уллув дика нек де, хи чу кIалвисар хьалъараваккха а цунна хьалхара медицински гIо де а ховш бола нах нийсбеннабаларе.

Хи тIа нийслуш долча вонний боарам лохбаран цул тIехьагIа ма-хулла уж цIендаь дIадахаран лаьрхIа вIашагIъелла я хи тIа гIо дара Ерригроссийски общество (ОСВОД). Цу общества керттера декхар да ОСВОД-а школашка гIолла нах, къаьстта а бераш нек де Iомаделга, учрежденешта, предприятешта, пионерски лагерашта, салаIара базашта, школашта нах нек де Iомабаран царна хи тIа гIо даран инструктораш кийчбелга.

Цу тайпара республикански школа вIашагIъеллай Грозне а. Республика Министрий Совета, облсовпрофеи Грозненски горисполкомеи соцамаша предприятей, учрежденей, боахамийн дешара заведенейи кулгалхой декхарийла баьб хIара 10 болхлочоаи 20 дешархочоаи лаьрхIа цхьацца инструктор кийчвара школе деша нах хьежабе.

Иштта ховш да, городал арахьа хи йисте салаIа йолхаш йола болхлой, дешархой туристически группаш, гIишлошъю студенчески отрядаш шоашта юкъе хи тIа наха гIо де ховш вола инструктор юкъе воацаш хила йиш йоацилга. Из кхоачаш ца даь вола кулгалхо, нагахьа санна сага унахцIенонна зе доалаш е цул чIоагIагIа — саг венна, моттиг нийслой, административни а кхыметтел уголовни а бехктокхаме оза йиш я.

Из иштта дале а тха школе деша курсанташ хьежабац СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода, Н. Анисимова цIерагIча завода, № 7 йолча треста ГМУС, «Кавэлектромонтаж» ГМУ, турбаза, кхыйолча предприятейи организацейи кулгалхоша. ХIаьта Нохч-ГIалгIай респотребсоюза, ДРСУ-7, Грозненски горлесхоза кулгалхоша шийн тайпара къоастадаьд тхоцара гIулакх. Хи тIа болх бергбола, инструктораш кийчбара ахча хьа а хьожадаь нах ца боаххийташ багIа уж.

Из гIулакх селла лоархIам боацаш хIана леладу оаш, аьнна шоашка даьча хаттара царгара хийла хаза йиш я: «Вай республикe-м наха лувча моттиг а мичай Грозненски форди Заводской районера Iами боацар. ХIаьта цу шиннахьа спасательни станцеш а я. ТIаккха сендухьа кийчбу селла дукха инструктораш?».

Уж уйлаш ярашта дIахьалха ца даьккхача далац вай республике пхи эзар гектар моттиг хиво дIалоацилга, вайцига 1500 километр юкъера дIоахал дола 18 дола хий, 56 Iам, 7 канал долга. Вешта аьлча, хиво дIалаьцача моттигига диллача Московски областага дIакхоач вай республика.

Цул совгIа, белгалдаккха доагIа, Грозненски форда тIа, Заводской районерча Iам тIа спасательни станцеш яле а, кхычахьарчул дукхагIа нах цига бовлга. Уж шаккхе а моттиг сов йоккха хиларах станце болхлой тIахьожам массанахьа дIанхачац (духхьал цхьа Грозненски форд бIоахалла 1920 метр ба). Цудухьа Заводскойи Октябрьски райисполкомаша Грозненски форди Заводской районера Iами доакъошта бийкъа а бийкъа, уж доакъош предприятештеи учреждснештеи тIехь дIачIоагIдаьд цар цига лаьрххIа посташ увттаергйолаш. Цхьабакъда, халахете а, цар из кхоачашдац, наха хи тIа гIо де ховргдола инструктораш кийчбара шоаш нах ца хьежабар а мо мара.

Иштта ала доагIа, цхьабола нах шоаш а хи тIа фе, лоралуш хила безилга дицдеш болга. Къаьстта доагIа из маларо бохабаь а болаш лувча ухараштa. Масала, июль бетта цхьан дIайхача дийнахьа менна а волаш заводской Iам тIа венача кролинкаш лелаерий общества тракторист нек деш Iамал дехьа вала веннав. Цхьабакъда юкъекхачалехьа из хила водаш латтилга бIаргадайнача станце болхлоша кIалхарваьккхав. Цу тайпара а кхыдола а масалаш кхы а дукха доаладе йиш я. Цудухьа ОСВОД-а болхлой лоархIамегIчарех цхьа декхар да хи йисте салаIа ухача нахаца профилактически болх белга. Из а керттерча даькъе ОСВОД-а школе кийчбеча инструкторашка гIолла кхоачашде дезарех да.

Вай мехка эггара йоккхагIа йола ганз цун нах ба. Цудухьа наьха унахцIено, цар вахар лорадара юстара латташ хила йиш яц цхьаккха а саг.

М. ШАМАЕВ,
ОСВОД-а республикански школа директор.

Истоpе оагIонаш

ХИННАРИЙИ ДИЙЦАРИЙИ ЛЕРАГIА

Кхо шу хьалхагIа «Сердало» оагIош тIа кепатеха арадаьхадар аз СурхотIе, Iаьлий-Юрт, Экажкъонгий-Юрт яхача гIалгIай юрташка гонахьарча ширача замах моттигий (городищай, юртий, кашамий) чIоаггIа терхаме «бIы» хьабелларех санна хетаденнараш. Цу памятникаша наьха санна хийцад вай заман V—XII-ча бIаьшеренашка моттигерча исторически процесса леламах Iилмана хиийтараш. Цар шиц хилийтай Iарбешка болча наькъахоша цхьаннахьа къилбаседа Кавказе яхаш цкъа санна дуккхаьа а хьехаь «Сурай паччахье» оалаш йолча моттига духтIаьоахкргволаш никъ хьеха. Къаьстта чIоагIа теркам тIаоаш дар ширача замалахьара «Сур» яха термини тIехьагIо цу моттига хинна «Сурхат!»... яха цIин цхьатарра оаз йоагIаш хилар.

Цу хана денз археологически наькъаша цхьан юкъа ГIалгIашкахьара дIавигар со. ХIаьта а, ювцаш йолча «Сурай пачахьен» тамашийна городищаш каст-каста дагаухар. Цудухьа ховра сона уж йолча се цIаькха а нийсаургволга. Кхы а чIоагIагIа дог тийшар са цунах Нальчике командировке вахачара юха цIавоагIаш автобуса корах дIаарахьежача. Яндарена юххе кхы цхьаькха цхьан городица белгало йолаш санна сона хетаденначул тIехьагIа. А! Дещ дола къамаьл Яндарена малхбузен оагIорахьа лаьттах хьалбаьи хьалхагIа денз баьхача боккхийча наха «ЙиIий боарза» яхаш цIи а йолаш бовзаш болча тамашийнача гIирса хьакъехьа дац. ЛагIаш а долаш хьалъяь из Iалаьмате йоккха чIоагIале тхона — археологашта йовза дукха ха я. 20-ча шерашке а профессора Л. П. Семенова а тIехьа яздаьд цун хьакъехьа, цхьан хана цу моттигашка черсий баьхаб яхаш йола легенда хьагул а яь. Городище ше X—XII бIаьшерел тIехьагIа йоацаш хьалъетта хилар тешшаме бакъде саха даьча балхаша йиш хилийтаяле а, харц-м фольклёр а лийнадац. «ЙиIий боарза» юхе белггала ба XV—XVII бIаьшерешка нах дIабийхка черсий гув. Долче, халкъо а шийна дагадоагIачох дувцаш нийса хьаденад сага кулгаша хьалбаьча тамашийнача гувнаца дувзаденна тIехьагIара истори.

Цу тайппара, Яндарена юхера из городище яцар укх шера бIаьстан юхье со хьийжар, цхьа кхыъкхе, ах километр малхбоаленгахьа юхавеча латтар яр. Сурхахински памятникий бIена малхбоалехьара доазув белгал мича даь дар оаха. Ниэткъа сакхувра тха цун закономерность моттигерча ландшафта башхалонаша цхьаннахьа Яндарена гонахьа гIолларча моттигашкара хьахьокха езаш хиларах. Кхыметтел «ЙиIий боарза» доазон тIара чIоагIале я аьнна а хетар. Вешта, сакхуври хетари аьнна-м факт мича хул цунах. ХIаьта из тохкаш лела ха яцар. Цхьабакъда хIанз хьеtIаттай из минута!

Май бетта; сай ученикашца-аспиранташца Петренко Владимирца, Мамаев ХьамидаIа, Дударев Сергейца цхьана Яндарена юхерча гувнашта кIал Iодаьлар тхо машина тIара. Цул хьалхха гIа йоачан тIа а ена, чIоагIа дийлхача догIо юртарча гIолла дIагIоргнаькъашка гIолла дIагIорг доацача яьккхар тха машина. ТIаккха гIаш долалургда-кх вай хIаьта, аьнна лаьрхIар оаха. ХIаьта тхоаш дахарах тIехьагIа тхо дехке а даланзар!

Аьттув боалаш чакхбаьлар Яндарена гонахьа гIолла оаха баьха го. Кхоачаш «ЙиIий боарза» тIа тха хьалтIадовла а кхелехьа къулбехьенгахьа километр гаьна хила мегача метте бIаргкхийтар тха, ширача замалахьарча кхы цхьаькха а цхьан чIоагIаленах. ХIаьта цунга, хьаделладелар Сурхахински городишашца ювзаенна хилар гуш долча ГIаьзе-Коарча городища сурт.

ТIаккха цигача, тхо дIахьежача, духхьал юртаца оагIув болаш хоалу кхы цхьаькха цхьан къаьнача поселка ораши дIаьхха хьалдетта лаьттен. Тхо хьежар цунга, сурт даьккхар, карта оттадир, план яьккхар. ТIаккха кIирденна дIахьежаш латтар тхо малхбоаленгахьа Iодолхача довкъашка. Юххера а, бIарг тIаэттар! Цу моттига доазув оттадича санна а хетадолийташ Iолаттача готтача довкъашка гIолла мугIарагIа Iойолхар ширача замалахьара чIоагIаленаш. Цу тIа а цига чIоагIа маьхе цхьа хIама а дар: уж наха баха лаьрхIа хьалъяь поселкаш яцар, кагий. чIоагIа говза чIоагIъяь, хIараяр моастагIчоа наьха санна йоккха духьале а хIаьта ерригаш а цхьана йоккхийча юртий цу низ болча бIена керттерча чIоагIаленашкахьа бодача наькъа тIара хоададулургдоаца доазув а дар.

Ширача замалахьарча пхьегIий гаргий цхьа тIормиг гулбаь Iензар тхо цу дийнахьа. Тхога хьажа байдда тIабаьхка Яндарера кIаьнкаш цецбаьлар: «Сенна гулъю оаш уж?..» Оаха дIадийцар: дIатIахьежача лоадам болаш хIама яц къаьнарча сурилгах, кхабилгах, куражках, кадах яьнна гарг. Цхьабакъда тхона — археологашта из пхьегIа мапа хьаяьй тоъал нийса ховргда цун бесах, хьаяра говзалах, хьийннача топпарах. ХIанз цар долла хIама бакъдора: цу доазон тIарча чIоагIаленашкара кораяь хIамаш «ЙиIий боарза» тIареи Сурхахински бIена ерригача вокх городищашкарен кораяь хиннараш моргаш яр...

Иштта цхьан чIоагIаленгара вокх чIоагIаленга а долхаш лийлар тхо, тхоай бе беза болх а беш. ширача замалахьа баьхача вай даьй йоккхача тIема говзалах тамаш а еш Мел хьеже а, доазон тIарча гарнизонашта хержараш эггара аьттув болашагIен цунца цхьана стратегически эггара гIойленагIен йола моттигаш я. Дукъах тIехвоала моттиг дIалаьцай цхьатарра Iолаттача чIоагIаленаша. ХIаьта сехьагIа моастагIа оагIоцара тIава тарлуш хинна чIоже чуеррааьий шин городище. ХIаьта цхьаккха а юкъера ца йоалаш, еррига чIоагIаленаш лоаллахарча чIоагIаленашкара хьахьежача бIаргагургйолаш латт. ТIаккха, вIаши гIо-новкъостал дара, де дезача дагабовлара принцип тешшаме кхоачашъеш хиннай-кх укхаза!

БIарччача дийнахьа лийлар тхо цигарча, Iаламо хоздаьча довкъашка гIолла дIадоха ухаш. Керда чIоагIале бIаргаийча гIад а дахе, зем боахаш цунна гобаьккха хьожар тхо. Селла листа нах баьхача моттиге дуккха кашамаш а хила дезаш ма дар. Уж хьалаха дуккха халагIа да; тIагIоллара белгалонаш яцар цар. хIаьта дIалакхача бIаьш шераша вайна геттара къайлаьхай къаьнара кашамаш хинна моттигаш. Археологий тешшаме аьттув баккха мегаш цхьа хIама да укхаза: цига бахача наха баь хоам. ХIанз керда хIамаш корая гаьна доацача латташ хила а мег тхо?! Массехк ди хьалхагIа са грозненски лоалахочо Котиков Темирбулата Яндарена гонахьара тхона хIамаш корарах газета тIа язде дага хилар дIа а хеза, иштта аьлар: «Ма хала хет сона, шоаш долхаш оаш хьа ца аьнна, Яндаре воша вах са. Экскаваторшик ва из. Цо дийцад сона, ферма юллаш болча хана (шоана бIарга ца го йиш яцар из, юрта малхбоалехьарча оагIорахьа я из а). тоъал кIоаргачара сага тIехкаш а царца цхьана топпара кIудалаш, бронзови гIозараш, кхы а цхьа хIамаш а кораяь хиннай, яхаш. Геттара ширача замалахьара, мукхйиаь, баьдийрза ар уж. Шоаш хьа ца а эпаш, юха чутайсар уж, йоах вошас. Шоана хьашт долаш хила мегарий уж?..»

Мишта яц уж хьашт долаш! ДIаяхача замаех тхона дукха хIамаш дувцаш долча памятникашта тIакхачара юртарча наха тхоашта дергдола новкъостал хIанзе. а денз хоалу тхона. Из хIанз укх сахьате Яндарена гонахьа гIолла балхаш дергхиларах бола тешам мара бац. ХIаьта аз дIахо юха а дIадоладергда мае хиннар...

...Нийса оал: «ХIама дуача юкъагIа тIабоагIа чам». Кхы де фуд аьнна хеталора: итт гаргга керда городища хьайниллай оаха, тхоай бIаргашта-бIарга а гуш дог тийшар тха, геттара дика чIоагIъяьча района, ГIалгIашкахьарча лоамий гонахье дIалоацаш хиннача исторически центра доазув духхьал укхаза гIолла долаш хинна хиларах. Циггача цIаьхха турмал тIалаьцар оаха Шолжа атагIенна къилбаседенгахьа уллача Шолжа дукъа. тIаккха цу тIа сийрда ийккхар Пхьилекъонгий-Юрта тIехьашка дагIа кIайча тIох детта БоргIа-Каш. Из — XV-гIа бIаьшере йолаеннача юххье хьалдаь шийн тайпара памятник. Из хьалдаьд XIV бIаьшерене даьча йоазонашкара йовзаш йолча, массаза а санна Золотая Орда сепа лаьттача моттиге. Укхаза цхьаннахьа 1318 шера монголаша оакхараша санна вийннав ерсий аьла дийтача вайнахэ объектив Михаил Ярославич Тверской — Золотой Ордана дуxьала ни цхьоагIонхо. Аьлан дакъа цу хана «Къахьа хий» долча дIадихьад. Из хий хIанзара Ачалкх хиннилга аттa кхетадергдолаш да. Цун цIера («Аччалык») маIан тюркий меттала да а да «къахьа» яхаш...

Из дерригa а хьадагадехар. Цу цхьан ханна уйлано саькхдигар: БоргIа-Кашагара Ачалкхегахьа Шолжа дукъах тIех а бабина ма бодий ширача замалахьа пайда эцаш хинна тоъал паргIата никъ. ХIаьта наькъа йистош ца мара кхы мича хиннай ширача замалахьа нах бахаш йола моттигаш? ХIаьта, нагахьа санна ГIалгIашкахьарча лоамашта юхе ширача замалахьарча поселкай цу тайпара низ бола бIы хиннабале, тIаккха цу наькъаца лаьтта боацал-хьогI края къилбаседехьарча районашцара цар бувзам?! |

Бакъда, Iилман литература тIа, яздаьр хьан кулг дар дагадагIац сона, уйла бокъонца чIоагI а енна дIаэттай хишта юкъерча довкъашка (масала, «Шолжа дукъ» моргашка) ширача замалахьара городищаш Нохч-ГIалгIайчене хилац яхаш. ТIаккха нийса дий иштта дог тешар? Яндарена гонахьара цхьайола городищаш ма йий хишта юкъерча довкъашка ядаш! Массане а дог тийша хилча — цхьатарра массане а гIалат дещий из?! Циггача цIаьхха дагадехар сона, шоай юрта юххерча лакхача дукъа буххье тIа бIарга а гуш къаьнара топпарах яь чIоагIаленаш ягIа яхаш, Йоккхача Ачалкхерча 8-шерарча школа хьехархочо В. А. Кузьговас цкъа сайна дийцар. Сайцарча новкъосташта дIадийцадар аз из, садаккха витанзар цар со: «Даха деза! Цига гаьна яц!»...

Аьннад — даьннад. Массехк ди а далалехьа Ачалкх яхача хина гонахьа гIолла тхоай земаш доахаш лелар тхо. Из да хьона бакъдар: лехачоа — корадоагIа. ХIанз ма-дарра дувцаргдац аз Ачалкха атагIарча массехк моттигера тхоашта кораяьча наьха санна теркалъе йоагIача чIоагIъяь хиннача юртий хьакъехьа. Бакъда, цхьа хIама аргда аз: тамашийна чIоагIа тара я уж сурхахинско-яндырскичарна, цудухьа хIанз цар йиш хилийта а мег легендарни «Сурай пачхьен» къалбаседехьара доазув лаха. Керттердар да Шолжа дукъ тIа юкъерча бIаьшерашкара поселкаш яц яхаш йола уйла харц хилар оаха дIахьокхар. Уж йолаш я! ДIатаръялар а цу тайппара — вIаши юкъера бувзам гуш да цар. Цу хана оаха белгал а яьха, Iилмо яххача тайпара дIаязйир цу тайпара кхо городище. Цхьабакъда царех эггара тIехьарчуигара малхбоаленгахьа дIайолхаш бIаргаяйра тхона кхыярий лер а...

Иштта чакхдаьлар ГIалгIайчен шаьрача довкъашкара тха тохкамаш.

Виталий ВИНОГРАДОВ,
профессор, исторически Iилмай доктор.

ФУТБОЛ

«Терек»—«Динамо»

ДIадахача шоатта дийнахьа хьалхарча лигерча командай турнирe шоайла диазлагIа ловзаш яр «Тереки» Минскера «Динамои». Цул хьалхагIа хинна кхаь вIашагIкхетарех цхьаккха а чакхдаьннадац командаша шоайла очкош а екъаш маьрша вIашагIкъасташ. Минске ловзаш шозза котъяьнна яр «Динамо», хIаьта «Терек» соахкарча чемпионата хьалхарча ах даькъе Грозне ловзаш тенкаяр. Цу тIа белгалдаккха доагIа, соахка «Тереко» эшаьчул тIехьагIа, цу дейга хьакхаччалца лидер йолаш хьаенача Белоруссе столицерча команда гIулакхаш дIахо толхадала а доладенна лакхерча лиге ца йоалаш из йисалга.

Хетаргахьа, из дага а доаллаш хIара очко дошо маьха йолча «Динамос» вай командацара тIеххьара ловзар шийн защитни мугIараш дикка чIоагIдарца - дIадоладир. БархI, цкъаза нийс-итт а футболист футбольни майда шоай ах даькъе гула а веш, цо шийн керттера декхар лерхIар фусамдай гIалатбаьлча цIаьхха еча контратакашка гIолла толам боаккхилга.

Шеко йоацаш, из гIалат дар. ХIана аьлча хьинареча къовсамга кийчбеннача фусамдаьша хьаьший уйлаех шоаш сихха кхийтта баьннача тIехьагIа ловзара доал шоай каранийцар. Бургац цхьан фланга гIара вокх фланга тIа а йоахаш «Тереко» шерра еча этакаша шоай наIараш лораяраl совгIа кхыдолча хIаман уйла е мукъабитапзар хьаьший. Хьалхарча иттех минута «Динамо» наIараштa кхерам тIабоссабеш бургацаш етт О. Хохленкос, И. Калешина, В. Соколова. Болельщикашта чIоагIа тоам беш хилар вай футболисташа чутеха хьалхара гол. Хьаьший штрафной майда чу кадай чакхбаьнача фусамдаьша вIаштта кхозза техача бургаца духьалъэттар вратарь а, защитникаш а. Цхьабакъда эггара тIехьа из кхаьчар цIаьхха аьрда оагIонгахьара гучабаьннача В. Колядкога. Грозненций форварда карагIдаьлар дуккхача футболисташта юкъеда бургаца чакхъяьла моттиг лаха.

Цу голо хувцанзар ловзара сурт. Юха а дIахьалхашка ухараш фусамдай ба. Къаьстта белгалваккха воагIа шийн массача рейдашца «Динамо» наIараштa дуккхаза кхерам тIатийса В. Колядко. Гол чутоха аьттув балара гарга вар А. Чихладзе а. Дале а шоллагIа бургац хьаьший чаIарашка чуккхийттанзар хьалхара тайм счет кхы хувца ца луш чакхъяргья аьнна хеттача хана мара. Из аьттув 45-ча минуте баьккхар И. Калешина.

ШоллагIча тайме тохабенна хьаьший дикка кадайгIа ловза баьлар. Цхьабакъда фусамдаьша а хувцанзар шоашта беркат даьнна шоай ловзара сурт. Дале а 56-ча минуте шоайла бургац дIаихьан луча хана «Терека» защитникаш А. Шулаеви А. Денневи гIалат бовларах гол чутоха карагIдаьлар минчанина П. Василевске. Юхейнсача хана а ловзара совле шоай наIараш тешаме лораеча фусамдаьшна йисар. Иштта, счет 2:1 а йолаш котало яьккхар «Терeко».

С. ПАРЧИЕВ.

* * *

Хьалхарча лиге 26-а августе хинна кхыдола вIашагIкхетараш иштта чакхдаьннад:

«Спартак» (Орджоникидзе) — «Жальгирис — 0:0, «Памир» — «Шинник» — 2:0, «Колхозчи» — «Динамо» (Ленинград) — 2:0, «Торпедо» — СКА (Одесса) — 2:0, «Нистру» — СКА (Дона тIара Ростов) — 3:4, «Таврия», — «Карпаты» — 0:1, «Металлург» — «Спартак» (Иваново-Франковск) — 0:0.

СССР ФУТБОЛАХ ЙОЛЧА ЧЕМПИОНАТА ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕРЧА КОМАНДАЙ ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА
(29-ча августага диллача).

КОМАНДАШ	Л	К	Н	Э	Б	О
1. «Крылья Советов»	26	14	9	3	35—17	37
2. СКА Р.	26	12	11	3	46—26	35
3. «Динамо» Мн.	27	12	9	6	35—24	33
4. «Карпаты»	25	12	8	5	35—23	32
5. «Нистру»	27	12	7	8	36—25	31
6. «Кубань»	26	11	9	6	36—26	31
7. «Терек»	27	12	6	9	37—35	30
8. «Жальгирис»	26	7	13	6	26—24	27
9. «Торпедо»	26	10	6	10	28—25	26
10. «Таврия»	26	9	8	9	31—26	26
11. «Шинник»	25	9	7	9	26—25	25
12. «Кузбасс»	26	9	7	10	27—34	25
13. «Памир»	27	6	12	9	29—29	24
14. «Спартак» И.-Ф.	27	9	5	13	27—40	23
15. «Динамо» Лд.	27	7	9	11	37—43	23
16. «Металлург»	26	5	13	8	23—31	23
17. СКА Од.	27	7	8	12	28—37	22
18. «Уралмаш»	26	6	8	12	18—33	20
19. «Колхозчи»	27	6	6	15	21—39	18
20. «Спартак» Орд.	26	5	5	16	17—36	15

ОМСКЕРА ХЬАЬШИЙ

Нохч-ГIалгIайченна гаьна улл город Омск, бакъда, укх аьхки вай республика бахархошта «гареасна» хилар из: Иртыша тIа уллача городера вайцига балха ера цу городерча студентий вIашагIъелла къахьегама отряд. Хургбола хьехархой, машинаькъа транспорта инженераш, авиамеханикаш, химикаш-технологаш, кулинараш гIо деш ба «Ассиновский» совхозерча къахьегамхошта соми баьцадаараши чуэцача.

«Орленок» яхача пионерлагере Iеш ва 350 студент. ХIара института ше-шийн отряд я. Студентий гIишлон отрядий баьццарча курткаш тIа букъа тIехьашка яздаь да «Ассоль» яха дош. ЙоагIаш тилла цIи я из — цу сводни отряде дукхагIа, мел бараш мехкарий ба. ХIара отряд цхьаццайолча совхоза бригадах дIатеха я.

Дисциплина дика йолаш, хьинаре къахьегаш ба оминчаш. ТIанйцад социалистически декхараш. Уж цар тIехдика кхоачаш а ду.

Мехкараша хьагулъю нарсаш, помидораш, Iажаш, кхыдола баьцадаараши соми, хIаьта кагийча наха дIа а кхухьаш дIайоассаю уж хIамащ яьшкашка.

— Болх дикагIа бара, хьалхашка латта бехктокхаме декхараш ханал хьалха кхоачашдара отрядашта юкъе шерра йоаржаьй социалистически яхь, — йоах сводни отряда комиссара Вишнева Аллас, — Эггара дикагIа бу болх Булатова Наташа командир йолча № 7 йолча машинаькъа транспорта института отрядо. Цу отряде хьинаре къахьегаш ба: Крикливая Аня, Космодемьянский Андрей, Лелякина Таня. Болх дика баь ца Iеш, пенгазет арахецаш а дика къахьег Лелянина Таняс. Дика дехк цо сурташ а.

Болх ца беш мукъа йола ха сакъердаме дIахьу комсомольцаша. Иштта, цар чакхъяьккхар политически иллен плакатеи, отрядийн студентийн иллей, дикагIа йола агитбригада, КВН, «Живари, мехкарий!» яха конкурсаш.

— Массане а могашал дика я — йоах сводни отряда лораша Серикова Таняси Ерченко Людаси, Омскерча мединститута студенташа. — Бакъда, бийсанна тха мехкараштa гIанахьа каст-каста гу Омскера кIай дакхаш, хьамсарча Иртыша талгIеш. ХIаьта а хIанзарчоа, Ассиновскерча «Орленок» яхача пионерлагера коара хьаарахоз Омснах лаьца мехкараша доаккхача илле оаз.

М. ГАДАЕВ,
хьехархо.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — «Операца вIашагIкхетар». С. Прокофьев. «ТIоми машари». Ленинградски Паччахьалкхен Академически С. М. Кирова цIерагIча операй балетай театра спектакль. 14.30 — «Инде гIолла». Кинопрограмма. 15.20 — «Къоначара адресаш». 16.05 — ДIалокх РСФСР заслуженни артиста В. Крайнева (фортепьяно). 16.20 — «Iилман вахар». 16.50 — Фильм-бераштa. «Ер я са юрт» яхача телевизионни дукхасерийни фильма 2-гIа сери. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Профтехобразоване системагIа дешара керда шу доладарга» СССР Паччахьалкхен профтехобразоване комитета председатела А. А. Булгакова къамаьл. 18.30 — «Эрсий романс». 18.50 — «Саг. Лаьтта. Вселенни». 19.35 — «Аннен командори» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». 21.30 — Спортнани гимнастиках йола СССР кубок. Многоборье. 22.20 — «Дошо нота» яха ГДР-ера программа. Чакхъяьлача — кердадараш.

II ПРОГРАММА

16.00 — Бераштa дола мультипликационни фильм. 16.15 — «Лаьттаннен сигаленнен юкъе» яха документальни фильм. 16.35 — «Пекин — адамий сагато». Документальни фильм. 17.35 — «Вай заслуженни». Директор С. М. Хуцуев. 17.50 — «Шун письмоех». ДIалокх Иосиф Кобзона. 18.20 — «Дуненъюкъера обозрени» (гIалгIай меттала). 18.35 — «Нохч-ГIалгIайчу гIоллаь». Информационни программа (эрсийн гIалгIайн меттала). 19.00 — «Спортнани программа: хи тIарча яхьий дунен чемпионат. Иех. Финал. Малхбузен Берлинера передача. Дунен халкъашка юкъера баскетболах йола турнир. МаIанах. СССР-и — США-ан вIашагIтеха командаш». 20.15 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». 20.30 — «Музыкальни киоск». 21.00 — Телевизионни документальни фильмай программа. 21.30 — «Колхидски баллада» яха телевизионни художественни фильм.

30 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — «ХIара сурта тIа — малх». 9.10 — Аннан командори» яха художественни фильм. 10.30 — «Кинонbackъбара клуб». 14.30 — «СибарегIени Гаьнарча Малхбоалени районашка гIолла». Кинопрограмма. 15.05 — «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайовзийта!». 15.35 — «Илли оал Эсон Кандова» яха фильм-концерт. 15.50 — «Театральни искусства областе СССР 1978-ча шерара Паччахьалкхен совгIат даккхара». Ленинградски академически Горьке цIерагIча Доккхача драматически театра «Тайжа Дон» яха спектакль. 18.35 — Фильм-бераштa. «Ер я са юрт» яха дукхасерийни телевизионни художественни фильма 3-гIа сери. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Урок дIайолалу». Тахханарча Вьетнамах дола документальни фильм. 18.45 — ДIалокх РСФСР заслуженни артиста В. Третьякова (чIондарг). 19.00 — «Керда дешара шу долалуш». 19.30 — Комсомола 60 шу дизарга. «Каьхаташка хьежа» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». 21.30 — Л. Н. Толстой ваь 150 шу дизарга. «Лев Толстоях дола дош» яхача телевизионни дукхасерийни документальни фильма премьера. 1-гIа дакъа. 22.30 — «Е. Светлановай концерташ». 2-гIа передача. Чакхъяьлача — кердадараш.

II ПРОГРАММА

17.00 — «Буденовка» яха мультипликационни фильм. 17.10 — «Са милици». Документальни фильм. 18.05 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 18.35 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсийн нохчийн меттала). 18.55 — «Тамашийна лоалахой» яха Iилман - популярни фильм. 19.10 — Л. Н. Толстой ваь 150 шу дизарга. «Вахаре дикагIдола шераш». Киноочерк. 19.30 — «Хьа орденаш, комсомол» (гIалгIай меттала). 19.50 — «Алана шерий гвардейцаш» яха документальни фильм. 20.00 — «Российски культура денош — Буряте». 20.15 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». 20.30 — Волейболах йола дунен чемпионат. Кхалнах. 21.00 — «Вай беш». 21.30 — «Нийсархой» яха художественни фильм.

РАДИО

29 АВГУСТ

6.30 — Юртбоахама знаней школа (эрсий меттала). 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.32 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Концерт (гIалгIай меттала). 8.50— Суда залера! «Ялата къоалдераш — бехктокхамга (нохчий меттала). 9.00 — «Тхога язду» (гIалгIай меттала). 9.15 — Ашараш. 9.30—«Къона заманхо» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 16.00 — «Советски патриотизмаи пролетарски интернационализмаи даккхара кхетам» яха беседа. 16.15 — «Ханал хьалха бувлараш». «Трансмаш» заводера (нохчий меттала). 16.30— «Хьалха латтача механизатораштa. Концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайрийнара Грозный» яха радиовыпуск (горсете гIолла). 18.30 — Ашараш (гIалгIай меттала).

30 АВГУСТ

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Хоамаш. 8.25 — «Юртарча культура цIен хьалаш». Йоаккхача - АтагIара передача (нохчий меттала). 8.40 — Балетан ашараш. 9.15 — «Китайски шовинизма идеологии политикеи — маоизм» яха беседа (эрсий меттала). 9.30 — Нохч-гIалгIай ашарий концерт. 16.00 — «Кулгалдара говзал». Партийни информаци вIаштIехьяккхара опыташара. 16.15 — «Билха хана эффективность» яха беседа (гIалгIай меттала). 16.30 — «Даьхе» яха вокальни цикл». А. Пахмутова (эрсий меттала). 16.45 — «Механизатор Ш. Гайтамиров» яха очерк (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 21 — 26, Грозне 24—26 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш, фегара температура бийсана 12—17, дийнахьа 24—29 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурая отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела—3-42-28; письмой отдела—3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорсе — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности—3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем—3-74-68; бухгалтерии—2-54-30; корректорской—2-89-88.

СФ05237. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6206.